

ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་དང་འབྲེལ་ཏེ་ཨ་མདོའི་ས་གནས་འགའ་ཡི་ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་བ།

Gray Tuttle(ཁྲུ་ལོ་མ་སྤྱིས་ཡུ་གཙུག་ལག་སློབ་ཆེན།)•

ལྷ་ཐར་རྒྱལ་གྱིས་བསྒྱུར།¹

སྤྱིད་བསྐྱེས།

འདིར་ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་ཀྱི་གཡས་གཡོན་དུ་ཆགས་ཤིང་ཀུན་ལ་ཆ་རྒྱས་ཆེན་པོ་མེད་པའི་དགོན་ཕྱེ་རྒྱུད་རྒྱལ་ཁྱེལ་ཉམས་
 ཞིབ་བྱས་པ་བརྒྱུད་དེ་ཨ་མདོའི་ས་གནས་འགའ་ཡི་ལོ་རྒྱུས་འཆོལ་ཞིབ་བྱས་ཡོད། གནས་འདིའི་སྤྱི་མ་དང་དགོན་པ་དག་གིས་
 ལྷ་ས་དང་པེ་ཅིང་སོགས་ལས་བརྒལ་ཏེ་རིག་གནས་དང་ལོ་རྒྱུས་ཀྱི་དོན་ཐང་ནས་རྒྱལ་པ་བསམ་གྱིས་མི་ཁྲབ་པ་ཐོན་ཡོད་ལ།
 ལྷག་པར་དུ་དགོན་ཕྱེ་འདི་དག་ནི་ས་ཁུལ་སོ་སོའི་མང་ཆོག་ས་ཀྱི་རིག་གནས་དོན་རྒྱུན་སྲིད་དང་། བོད་སྐད་ཡིག་གི་འབྲི་སྟོན་
 ཆོས་ལུགས། ལྷ་ཅལ་(རི་མོ་དང་ལུགས་སྒྲིར་ལྷ་ཅལ། པར་སྐྱེ། གར་འཆམ།)སོགས་རིག་གནས་སྤྱི་འདུས་ལུན་སྤྱོད་ཆོགས་
 པར་འགྱུར་བའི་ཕྱོགས་སུ་ཆགས་ཡོད་ནང་། བོད་ཀྱི་ཤར་མཐའི་རིག་གནས་ཁྲབ་ཁོངས་འདི་ལ་རྒྱབ་སྐྱོད་རྒྱལ་ཁུལ་ཁབ་ཀྱི་
 སྐད་ཡིག་ཞིབ་འཇུག་ཁོད་དུ་དོ་སྣང་བྱས་མེད།

མིང་བརྟན་གཙོ་བོ།

ཙོང་ཁ། ཨ་མདོ། ས་གནས་སོ་སོའི་ལོ་རྒྱུས། ཆོས་ལུགས་ལོ་རྒྱུས། བོད་ཀྱི་ས་བཤད། མ་དགོན་དང་བྱང་དགོན་(དགོན་ལག)།
 བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱེད།

•Gray Tuttle. 2019. Tsong kha'i ri rgyud dang 'brel te a mdo'i sa gnas 'ga' yi lo rgyus gleng ba ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་དང་འབྲེལ་ཏེ་ཨ་མདོའི་ས་གནས་འགའ་ཡི་ལོ་རྒྱུས་སྒྲིབ་བ། [Local History in A Mdo: The Tsong kha Range]. Mtho sgang gi bsam brjo མཐོ་སྐད་གི་བསམ་བཞོན། [Asian Highlands Perspectives] 58:123-171. འགྱུར་ཚུལ་འདིའི་ཕྱོགས་དབྱིན་ཇིའི་ལམ་ནས་བྲིས་ཡོད་པ་དེ་མཐོ་སྐད་གི་བསམ་བཞོན་ཞེས་པའི་
 དུས་དེབ་2010:23-97ལྟར་བཞག་ཡོད་དེ། Local History in A Mdo: The Tsong kha Range. Mtho sgang gi bsam brjo. Asian Highlands Perspectives 2010:23-97.

¹ [བསྐྱུར་པོ་པོས་འདིར་གནས་ཚུལ་གཞན་དག་ལ་འདྲུང་བ་ཅུང་ཟད་ཡོད་དེ། དཔེར་ན། bit.lyབཞག་ཏེ་བྲི་ཆོགས་ཀྱི་སྤྱིལ་
 གནས་འདི་བོད་གཞི་མུང་ལ་བཏང་བ་དང་། ལྷར་ལྷའི་རྒྱ་ཆའི་ནང་གི་ཚུལ་པ་པོའི་བསྐྱེས་མིང་དག་བཙས་ཏེ་མཚན་མིང་ཆ་ཆང་བྲིས་པ་
 སོགས་ཡོད། གཞན་འགྱུར་ཚུལ་འདི་ལ་ལྷད་ག་མཛད་མཁན་བདུད་འདུལ་དོན་དང་། ལྷག་གྲུབ་དོན། པདྨ་རིག་འཛིན། ལྷག་ཆག་ཚུལ་
 རྒྱལ། སངས་རྒྱས་ཆོ་རིད་བཙས་ལ་འདིར་ཆེད་དུ་ཐུགས་རྟེན་ཆེ།]

དཔྱད་

དུས་རབས་བདུན་པ་དང་དགུ་པའི་བར་གྱི་བཙན་པོའི་རྒྱལ་རབས་སྐབས་ནས་བཟུང་བོད་མིས་ཨ་མདོའི་ཡུལ་
 ཁོངས་(སྐ་རན་སི་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་ཆེ་ཆུང་ཙམ།)འདི་བདག་གིས་བཟུང་ནས་གནས་བཅས། དེ་ལྟ་ནའང་། ཨ་མདོའི་
 ལོ་རྒྱུས་ཆེན་མོ་ཞིག་དེ་ལྟའི་བར་རྒྱུ་ཕྱགས་རྒྱལ་ཁབ་གང་གི་སྐད་དུ་འདུང་མཐོང་ཐབས་བྲལ། དུས་རབས་བདུན་
 པའི་ཐོན་གྱི་ས་ཁུལ་འདི་དམིགས་སུ་བཟུང་བའི་བོད་དམ་རྒྱུ་ཡི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་ཉུང་ཤོས་ཤིག་ཡོད་པ་དག་ནི་
 བསྟན་པ་ཤད་ཙམ་ལས་ཞིབ་ཆ་ཅི་ཡང་མེད། དུས་རབས་བདུན་པ་ནས་ནི་ཤུ་པའི་བར་གྱི་བོད་ཡིག་གི་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་
 ཆ་པལ་ཆེ་བ་ནི་ཆོས་ལུགས་(གཙོ་བོ་གྲུབ་མཐའི་རྗེས་འབྲང་པ།)ལོ་རྒྱུས་ལ་ཕྱགས་ཤིང་། རྒྱ་ཡིག་གི་ལོ་རྒྱུས་རྒྱ་ཆ་
 དག་གི་ཁོད་སྤྱོད་འཛིན་དང་དམག་དོན་དཀྱིལ་སྤྱོད་དུ་བཟུང་བ་རྒྱུ་རྒྱུ་རེད། ཚུམ་ཡིག་འདིས་ཨ་མདོའི་བྱང་
 དབུས་ཀྱི་རི་རྒྱུད་དེ་ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་(རྒྱུའི་སྐད་དུ་拉脊山 བརྗོད། ཕལ་ཆེར་འདི་ལྟར་གོ་བ་བྲལ་སྤྱོད་ཆོག་ཤི། རི་
 རྒྱུད་ཀྱི་སྐལ་ཆོགས་དེ་ས་སྤྱོད་ནས་ཡར་འཐོན་ཡོད་པ་དང་ཆ་འབྲེལ་ན་དེ་ལྟར་བརྗོད་ཡོད།)ཀྱི་ཕར་ཚུར་ན་
 ཆགས་ཡོད་པའི་དཔོན་སྤྱོད་ཀྱི་བྱེ་བྲག་རྒྱ་བཀར་ནས་ཨ་མདོའི་ལོ་རྒྱུས་སྤྱོད་ཡོད།

ཕར་རིས་དང་པོ། ཙོང་ཁའི་སྤྱོད་རི།

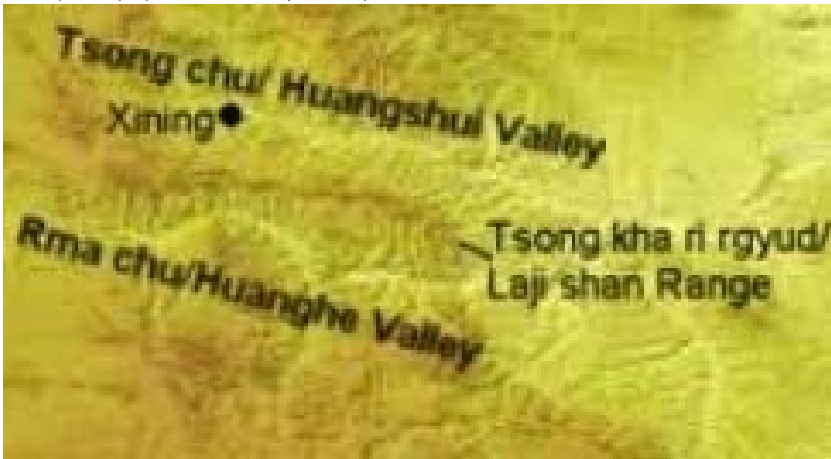
¹ དཔལ་ལུང་རྒྱུད་དུ་གནས་པའི་རྒྱུ་ཆ་དང་། དགེ་ལྷན་མེར་རྒྱས་དགོན་པ། བཀའ་མ་ལོག་གམ་མེན་རྒྱུ་རྒྱུ་(ཁ)རིགས་དང་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་
 (ཏ)རིགས་རང་རྒྱུད་དུ་གནས་པའི་ཐང་རིང་དགོན་པ་དང་། ལྷོ་ལོ་དགོན་(白家寺)། ལོན་ལྷོ་ཐོན་(莲花台寺)དགོན་པ་
 བཅས་སོ།

ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་ནམས་ལས་ཆེས་མཐོ་བའི་རི་བོ་ནི་མི་4,400ཅན་གྱི་ཙོང་ཁའི་སྤྱོད་རི་(རྒྱའི་སྐད་དུ་八宝山
ཞེས་འབོད་ལ། རིན་ཆེན་བརྒྱུད་ཀྱི་རི་བོའི་དོན་ཡིན།)ཡིན་ཞིང་གནས་འདི་རུ་ཇེ་ཙོང་ཁ་པ་(1357-1419)སྤྱ
འབྱུངས། ཁོང་ནི་རི་བོ་དགེ་ལུགས་པའི་ཤིང་རྩའི་ཕྱོལ་འབྱེད་མཁན་ཡིན་པ་དང་། རི་རྒྱུད་ཀྱི་བྱང་ཕྱགས་ཀྱི་རི་
ཞོལ་དུ་གཞིས་ཆགས་ཤིང་ད་ལྟའི་མིང་ལ་སྤྱོད་འབྱུངས་དགོན་ཞེས་གྲགས་པ་འདི་ནི་ཁོའི་འབྱུངས་ལུལ་ཡིན།

པར་རིས་གཉིས་པ། མཚོ་སྔོན་གྱི་ཙོང་ཁུ་དང་མ་ཆུའི་བར་ན་ཡོད་ཅིང་ཟེ་ལིང་གི་རྩོམ་ཕྱགས་ནས་ཀན་སུ་བུ་རུ་འཐེན་
ཡོད་པའི་མདོག་ནག་པོ་དེ་ནི་བར་སྤྱང་གི་འཕྲིན་སྐར་ལས་མཐོང་པའི་ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་རེད།

པར་རིས་གསུམ་པ། ཞིབ་རྒྱུས་ཀྱི་རི་བོ་དང་ལུང་བ།

ས་ཁུལ་འདིར་དགོ་ལྷགས་པའི་བསྟན་པ་ནི་དུས་རབས་བཅུ་བཞི་པའི་མཐུག་ཏུ་དར་བ་ཡིན་ནའང་།
དུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པའི་ནང་དུ་མ་གཏོགས་ས་ཁུལ་རྣམས་ཀྱི་འགོ་མ་ཐུབ། དེ་བས་ཚུལ་ཡིག་འདིའི་ནང་དུ་དགོ་
ལྷགས་པའི་དགོན་སྡེ་དག་དམིགས་སུ་བརྒྱུད་ཡོད།¹

ཚུལ་ཡིག་འདིའི་ནང་ས་ཁམས་ཀྱི་ཁྲད་ཆོས་དཀྱིལ་སྤྱིང་དུ་བརྒྱུད་ཡོད་པའི་ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་ནི་དཔལ་
ལུང་རྫོང་གི་བྱང་དང་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་མཐའ་མཆམས་དང་། རུ་ཤར་(湟中)རྫོང་དང་ཙོང་ཁ་ཁམར་(平安)།
ལུ་འུ་ལུ་འམ་གོ་ཆང་(乐都)། བཀའ་མ་ལོག་(民和)རྫོང་བཅས་ཀྱི་སྟོ་ཕྱོགས་ཀྱི་མཐའ་མཆམས་ཡིན།

པར་རིས་བཞི་པ། མཚོ་ཤར་ས་ཁུལ།

¹ ཨ་མདོའི་རི་རྒྱུད་སྟོ་ཕྱོགས་ཀྱི་ས་ཁམས་ལྷན་ཆེན་མངའ་སྡེ་པའི་སྤྱིང་མའི་བསྟན་པ་དར་བྱུང་ཆེ།

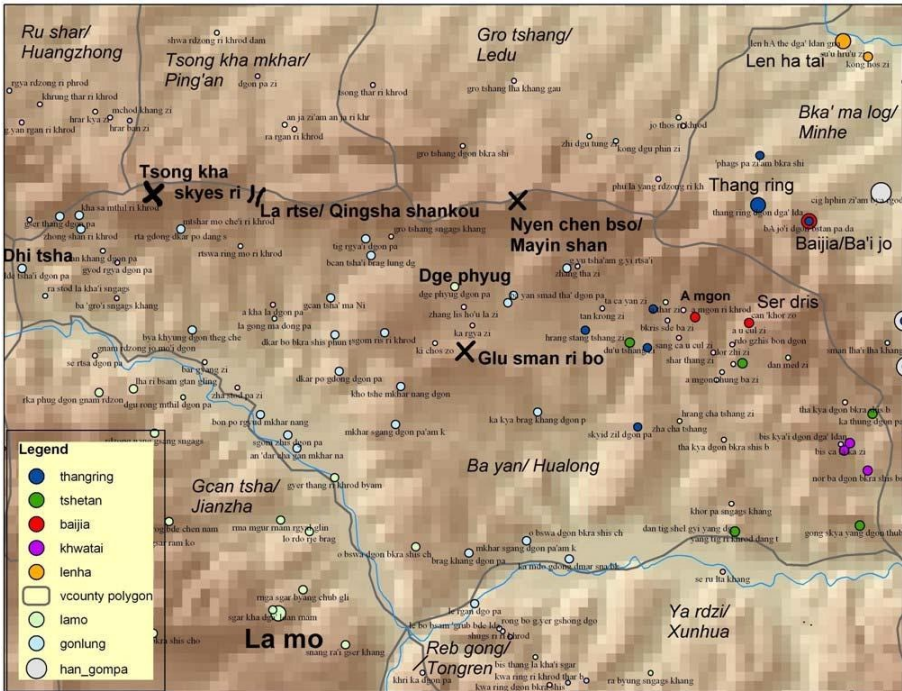
² སྤྱིང་མའི་རི་རྒྱུད་སྟོ་ཕྱོགས་ཀྱི་མཐའ་མཆམས་ལྷན་ཆེན་ཆེ།

ཡིན་ནའང་། རིའོ་འདྲིའི་རི་རྒྱུད་ཀྱིས་ཞོལ་ནས་བརྗོད་པར་བྱ་བའི་དགོན་སྡེ་དག་གི་ཕན་ཚུན་འགྲོ་འོང་གི་འབྲེལ་
ལམ་ལ་གོགས་ཅི་ཡང་ཐེབས་མེད་དེ། ད་ལྟའི་གཞུང་ལམ་འདི་མ་ལས་པའི་སྤྱོད་ལུ་བྲག་གཟར་དང་གྲུ་དོག་པོའི་
ལམ་ཐེང་དག་ལ་ཆེབས་རྟ་དང་རྒྱ་ཐང་ལ་བརྟེན་ནས་བསྐྱོད། དགོན་སྡེ་དག་གི་འབྲེལ་ལམ་དེ་ད་དུང་གཙང་པོ་
དང་རི་བོའི་ཕ་རོལ་དང་རྩ་རྩུ་རོལ་ལ་འང་ཆགས། ལྷག་པར་དུ། གནས་འདྲིའི་ལོ་རྒྱུས་ལ་ཉམས་ཞིབ་བྱས་ཡོད་པའི་
དཔྲད་ཚོམ་འདིས་འདྲི་རྟ་བྱའི་འབྲེལ་ལམ་དེ་གྲུ་དོག་པར་མ་གནས་པར་དབྱུག་གཙང་དང་། བེ་ཅིང་། སོག་པོ་ལ་
ཐོན་ཡོད་པ་གསལ་ཐོར་བསྟན་པ་དང་། གནས་འདྲིའི་ལོ་རྒྱུས་ཁག་ཅིག་དམིགས་སུ་སྤྲོད་བའི་འདྲི་ཡིས་ཨ་ཤེ་ལ་ནང་
ཁུལ་མཉམ་དུ་སྡེལ་བྱེད་ཀྱི་བོད་བརྒྱུད་ནང་པའི་འབྲེལ་བ་དེ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད།

པར་རིས་ལྟ་པ། བིས་ཨན་(平安)ནས་ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་བརྒྱུ་རྟུས་ལམ་བར་དུ་གནས་པའི་རྫོང་གི་མཚམས་
ཀྱི་ཉག་གའི་ལབ་ཅེ། རིའི་ཉག་ག་འདི་ལ་རྒྱ་སྐད་དུ་青沙山口 ཞེས་འབོད།

པར་རིས་དྲུག་པ། རྫོང་སོ་སོའི་མཆོམས་ལྟ་བུའི་ཅོང་ཁའི་རི་རྒྱུད། རྫོང་སོ་སོའི་མེད་ནི་ཨི་ཏུ་ལེག་(italic)ཡི་
ལམ་ནས་བྲིས་ཡོད། མང་གཞིའི་ས་ཁྲ་ནི་Karl Ryavec་ཡིས་མཛད།

ས་ཁྲ་འདིའི་ནང་དུ། དགོན་སྡེ་དག་ཁ་དོག་སྒྲ་གཅིག་གིས་མཆོན་པར་བྱས་ནས་མ་དགོན་(གོར་ཐིག་ཆེན་པོས་
མཆོན་པའི་ལ་མོ་དགོན། མང་རིང་དགོན། བུ་ཐོའི་དགོན། ལེན་ཏུ་བྲེ།)དང་བུ་དགོན་(གོར་ཐིག་ཆུང་དུས་
མཆོན།)བར་གྱི་བྲེལ་བ་དེ་བསྟན་ཡོད། འདི་ནི་བོད་གྲིས་དགོན་སྡེ་གཙོ་བོ་མ་དགོན་དང་ལལ་བ་དགོན་ལག་གི་
དབྱེ་བ་དག་རྣམས་རེད།

ཙུམ་ཡིག་འདིར་དང་2006ལོར་ས་གནས་དེ་གར་ཡུལ་སྐོར་ལ་ཕྱིན་པའི་དུས་ཡུན་སྡོད་འཛོལ་
བསྟར་བྱས་པའི་དག་ཐོག་གི་མོ་རྒྱས་འགའ་དང་། བྲེལ་ཡོད་གྱི་པར་རིས་སྐོར་ལེག་ དེ་མིན་ཡིག་ཐོག་ཏུ་ཕབ་ཡོད་
པའི་སྐོན་འགྲོའི་མོ་རྒྱས་རྒྱ་ཆ་དག་ལ་སྦྱར་ནས་ཨ་མདོའི་དགོན་སྡེའི་བྲེལ་བ་ཤད་ལྟ་བུ་ཞིག་བྲིས་ཡོད། གཅིག་
བྱས་ན་ཐོག་མའི་ཞིབ་འཇུག་འདི་ཡིས་གཞན་དག་ལ་གནས་ཡུལ་འདི་དག་ལ་འགྲོ་བར་སྐུལ་འདེད་དང་། དེ་ནས་
འདི་དང་འདི་ལྟ་བུའི་གནས་ཡུལ་གཞན་དག་མང་པོ་ལ་ཉམས་ཞིབ་དང་ཡིག་ཐོག་ཏུ་ཕབ་སྟེ། དོན་དམ་དུ་ཕྱི་
འཇིག་རྟེན་གྱིས་ཆ་རྒྱས་དཔེན་ཞིང་ཏུ་ཅང་རྫོང་མཐུག་པའི་ཨ་མདོའི་ས་ཆའི་ཕུན་སུམ་ཆོག་གས་པའི་ཤུལ་བཞག་
རིག་གནས་ལ་བརྟེན་མཐོང་འཐོབ་པར་འགྱུར་ངེས། ས་གནས་འདི་བདམས་པའི་རྒྱ་མཆོན་ནི་འདི་ཉིད་བོད་ཁྲུལ་དུ་

ཆེས་སྒྲིལ་གྱི་ཆེ་བའི་དགོན་སྡེ་འོད་ཀྱི་གཉིས་སྡེ། སྐུ་འབྱུང་དགོན་དང་བླ་བྲང་བཟུ་གིས་
འབྲེལ་དགོན་(རི་རེ་བཞིན་དུ་བྱས་ན། བྱང་ཤར། ཤར་སྡོད།)གཉིས་ཀྱི་བར་དུ་ཆགས་ཡོད་ཀྱང་འདི་ལ་ཞིབ་འཇུག་
བྱས་ཡོད་པ་ཉ་ཅད་ཉུང་བས་སོ།།

འདིར་འབྲེལ་བཟོད་བྱས་པའི་དགོན་སྡེ་ཉུང་ཤོས་འདི་དག་མ་ཐོངས་པར་ངས་བྱི་བར་བྱ་བའི་ཡུལ་
ཁོངས་འདི་འོད་ཐོང་པ་ཅན་དང་རྩེ་ཅོང་ཁ་པ་སྡོད་བཟང་གྲགས་པའི་སྐོར་དང་འབྲེལ་བའི་དགོན་སྡེ་དག་ལ་འབྲེལ་
བ་ཆེན་པོ་མེད། དགོན་སྡེ་འདི་དག་གིས་ས་ཁུལ་སོ་སོ་དང་ས་ཁུལ་དེ་དག་གི་ཁྱབ་ཁོངས་ལས་བརྒལ་བའི་འབྲེལ་བ་
གཙོ་བོ་དེ་ཐུག་མོང་དུ་གསལ་བཤད་བྱས་ཡོད་དེ། ལྷག་པར་དུ་མ་དགོན་དང་བུ་དགོན་གྱི་འབྲེལ་བ། དབུས་གཙང་
གི་ཆེས་ཆེ་བའི་སློབ་གསལ་ཉེ་ཉེ་གནས་ཏེ་སེ་འབྲས་དགེ་གསུམ་དང་བར་སྐབས་ཤིག་ཨ་དོ་ས་ཁུལ་གྱི་ཉེ་བར་གྱུར་
མྱོང་བའི་དགོན་སྡེ་འདི་དག་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་བཅས་སོ།། འདིར་ཞིབ་འཇུག་བྱས་པའི་དགོན་སྡེ་འགའ་ཤོས་(ཐང་
རིང་དགོན་དང་། བུ་ཐོའི་དགོན། ལེན་རྩ་བེ། རྩེ་ཆ་དགོན།)གྱིས་ལྷ་ས་དང་པེ་ཅིང་སོགས་ལས་བརྒལ་བའི་རྩལ་པ་
ཆེན་པོ་ཐོན་ཏེ་མོ་རྒྱུས་སྤྱོད་གཙོ་བོར་གྱུར། འདིར་བཤོད་པའི་ཨ་ཐོའི་དགོན་སྡེ་འདི་དག་གིས་མཆོར་ཉིད་གྲ་
ཆོང་དང་། རྒྱུད་པ་གྲ་ཆོང་། ལྷན་པ་གྲ་ཆོང་བཅས་ལ་བརྟེན་ནས་འཐུས་སྡོད་ཆོང་ཞིང་སོ་སོའི་ཁྱད་ཆོས་ཡོད་པའི་
སློབ་གསལ་ཉེ་ཉེ་བ་ལྟ་བུར་ཆགས་པས། དགོན་སྡེ་འདི་དག་ནི་ཨ་ཐོ་དང་སོག་པོ། ཉོར་(土)། རྒྱ་ནག་བཅས་ཀྱི་
ནང་བའི་རྒྱུ་པ་དག་ལ་མཐོ་རིམ་སློབ་གསལ་མྱོང་བར་བྱེད་པའི་མཐུན་ཆེན་དུ་གྱུར། དགོན་སྡེ་འདི་དག་གིས་
ལྷ་སའི་གཙོ་བོར་གྱུར་བའི་དགོན་སྡེ་དག་གི་བསྐྱབ་དེབ་བཞོལ་སྤྱོད་བྱས་པ་དང་། དེ་ལས་ཀྱང་ནང་བའི་སློབ་
གཉེར་བ་སྐོར་ཞིག་གིས་མཐོ་རིམ་སློབ་གསལ་མྱོང་ཆོད་དབུས་གཙང་ལ་ཕྱིན་ཏེ་གནས་དེར་ཁོ་ཆོས་འབྱུར་དུ་ཐོན་
པའི་བསྐྱབ་འབྲས་ཏེ་དག་ལ་ལྷན་ཁྱིམ་པའི་མཆོན་གནས་ཐོབ། ཐོད་མཐའ་མཆོམས་ཀྱི་ཡུལ་ཁོངས་འདིར་སྐད་
རིགས་སྐྱ་ཆོགས་སྤྱོད་ཀྱིན་ཡོད་པས་ན། གནས་འདི་ནས་ཕེབས་པའི་གྲ་བ་སྐོར་ཞིག་པེ་ཅིང་གི་རྒྱལ་བོའི་ཕོ་བྲང་དུ་
ཕྱི་ལྷ་བསྐྱབས་པ་དང་སྐོར་ཞིག་ནང་སོག་ནས་བླ་མར་བཞུགས། ཁོ་ཆོ་ནི་རྒྱ་ནག་དང་། ཐོད་། སོག་པོའི་མི་དག་གཞི་
གཅིག་ལ་སྤྱེལ་བྱེད་གཙོ་བོར་གྱུར་ཏེ་ཨ་ཤ་ཡ་ནང་ཁུལ་གྱི་འབྲེལ་བའི་ཐང་ལ་བྱས་རྗེས་ཆེན་པོ་བཞག་ཡོད།

དེ་དང་མཉམ་དུ་བོད་ཀྱི་མོ་རྒྱུས་སྤྱོད་གོ་གནས་ཆེན་པོ་མེད་པའི་དགོན་སྡེ་ཆུང་བ་དག་ལ་རྒྱ་ནག་དང་
ཕྱི་རྒྱལ་བས་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཡོད་དེ། ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་མང་ཆེ་བ་མེད་རིགས་རིག་པའི་མཁས་པ་རྒྱུད་རྒྱུད་
རིང་།¹ ཡིན་ནའང་། དོར་སྐུ་བོད་ཁུལ་དུ་ཕེབས་ཏེ་ཞིབ་འཇུག་བྱེད་མཁན་ཤིན་ཏུ་ཉུང་། དཔྱད་ཚུལ་འདིའི་ནང་
སྤྱོད་པའི་ཅོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་ཀྱི་རྩོམ་གསལ་གྱི་དགེ་ལུགས་དགོན་དང་སེར་རྩིས་དགོན་པ་རྟེན་བྱས་ཏེ་འགམ་ལ་མ་
གཏོགས་གཞན་ཕྱི་རིལ་ཏུ་རྩལ་པ་ཆེན་པོ་ཐོན་མེད། ཐོན་ཀྱང་། ཐོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཐང་ལ་གནས་དེའི་དགོན་སྡེ་

¹ ཉེ་དུས་འདིའི་ཕྱོགས་ལ་ཞིབ་འཇུག་གི་འབྲས་བུ་འབྱུར་དུ་ཐོན་པ་དག་གི་ཁོད་དུ་Ortner (1989)དང་། Mills (2003)།
Childs (2004)སོགས་འདུ།

འདི་དག་གིས་བོད་ལུལ་གྱི་གཞི་རྒྱ་ཆེ་ཞིང་སྐྱོད་གྲགས་རབ་རྒྱ་འབར་བའི་དགོན་སྡེ་ཉུང་ཤོས་དེ་དག་ལས་ཀྱང་
 རྟུལ་པ་སྐྱེ་ལྷན་ཏུ་ཐོན་ཡོང་དེ། མ་མཐར་ཡང་ཞིང་འབྲོག་ས་ལུལ་དུ་བརྒྱུ་ཆའི་བདུན་ཅུའི་ཡན་ཟེར་པའི་བོད་མི་
 དག་ལ་བོད་ཅེས་པ་གང་ལ་དོས་འཛིན་ཐུབ་པ་ནི་རིག་གནས་ཤེས་བྱའི་བར་མཛོད་(སློབ་གསོ། སྐད་རིགས། རྒྱ་
 ཅུལ། བཟོ་རིག་པ། དོན་དངོས་ལག་ལེན་གྱི་ཚོགས་པ་དེའི་ལོ་རྒྱུས།)དུ་གྱུར་བའི་གནས་དེའི་དགོན་སྡེ་འདི་དག་ཡིན་
 པས་སོ།¹

རྩི་ཆ་ལྟེ་ཆ་བཀྲ་ཤེས་ཆོས་སྤྱིང་དགོན་པ། 支扎寺

དང་ཐོག་གི་རྩི་ཆ་དགོན་པ་ནི་ད་ལྟའི་རྩི་ཆ་དགོན་གྱི་ལུང་བའི་ཞོལ་རྒྱ་ཆགས་ཡོད་ལ། དེ་ནི་དུས་རབས་བཅུ་བདུན་
 པའི་ནང་དུ་རྩི་ཆའི་དུས་རྒྱུད་ཚོ་བ་བཅུ་ལྷག་ཙམ་ལ་དབང་བསྐྱར་བྱེད་མཁན་གྱི་རྩི་ཆ་ནང་སོ་ཡིས་ཉེ་འགྲམ་གྱི་བྱ་
 ལུང་དགོན་པའི་(རྩི་ཆའི་བཟང་གྲགས་པ་དབུས་གཙང་ལ་མ་ཕྱོན་གོང་དུ་སློབ་གཉེར་མཛད་པའི་གནས།)དགོན་ལག་
 གས་བུ་དགོན་གྱི་ཚུལ་དུ་བཞུགས།² དེ་ནས་ཡུན་རིང་མ་འགོར་བར། དང་ཐོག་གི་རྩི་ཆ་དགོན་པ་དེ་དག་དབང་
 འཕྲིན་ལས་(དུས་རབས་བཅོ་བརྒྱད་པའི་ནང་དུ་སྐུ་འཁུངས།)གྱི་གཞིས་ཀར་གྱུར། ཁོང་ནི་ཨ་མ་དོའི་ཞྭ་དམར་
 པ་རྩི་ཏུ་སྐུ་ཕྱེད་དང་པོར་གྲགས་པ་དེ་ཡིན།³

དགེ་ལུགས་པའི་སྐུལ་སྐུའི་སྐུ་ཕྱེད་འགོ་བཙུམས་པའི་དུས་ནི་བཀའ་བརྒྱུད་པའི་སྐུ་ཕྱེད་བཅུ་བས་
 (ཆོས་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ། (1741/2-1792)གོར་ཁ་ཡིས་བོད་ལ་བཙན་འཇུག་བྱས་པའི་དོན་རྒྱུ་དེར་ཐེག་ཏོགས་
 བྱས་པའི་རྒྱུ་ལྷན་དབུས་གཙང་གི་དབང་བསྐྱར་པས་བཀའ་བརྒྱུད་པའི་སྐུལ་སྐུའི་སྐུ་ཕྱེད་རྒྱུར་འཛིན་ལ་བཀག་རྒྱ་
 བཙོས་ཡོད་པའི་དུས་སྐབས་དེའི་ཡས་མས་ཙམ་ལ་ཁེལ་འདུག དུས་རབས་བཅོ་བརྒྱད་པའི་མཇུག་རྒྱ། ལ་མོ་བདེ་

¹ Fischer (2005, xvi).
² 蒲文成(1990, 94)དང་། 年治海,白更登(1993, 53)། བཀའ་བརྒྱུད་རྒྱ་མཚོ་(1995)། དགོན་པ་འདིའི་མིང་འབྲི་
 རྒྱུད་ས་སྐྱོད་ཆགས་མཆིས་ཏེ། བཀའ་དགོན་པ་ཞབས་དུང་དགོན་མཆོག་བཞུན་པ་རབ་རྒྱུས་1982 [1865] གྱིས་དགོན་སྡེ་འདི་ལ་རྩི་ཆ་
 ཞེས་བྲིས་འདུག དཔྱད་རྩིས་འདིའི་ནང་དུངས་རྩི་ཆ་ཞེས་པའི་དག་ཆ་འདི་བཞོལ་ཡོད། སྤྱིད་གཞུང་གིས་བཞོལ་བཞེན་པའི་དེད་རབས་གྱི་
 མིང་གི་དག་ཆ་ནི་ལྷེ་ཆ་ཞེས་པ་དེ་རེད། གཞན་དང་དུང་དཔལ་ལུང་རྫོང་གི་རུབ་ཕྱོགས་གྱི་མཐའ་རུ་རྒྱགས་ཤིང་མཚོ་དོས་ལས་མཐོ་ཆད་སྤྱིད་
 2,500ཡོད་པའི་གོང་བརྒྱུ་ཞིག་ལ་འདར་ལྷེ་ཆ་ཞེས་པའི་མིང་གི་འབྲི་རྒྱུད་ས་འདི་བཞོལ་བཞེན་ཡོད། འདི་ལས་སྐྱུག་པའི་དགོན་སྡེ་འདིའི་
 སྐར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་གནས་ཚུལ་ནི་རྩི་ཆ་བཀའ་བརྒྱུད་མཚོ་(1995)མཆོག་གིས་མཛད་པའི་དེད་དུས་གྱི་གདམས་རབས་ལས་གསལ། གཞན་དུ་
 དུང་ཞེལ་ནས་སྤྱིང་བར་བྱ་བའི་ཞྭ་དམར་སྐུ་ཕྱེད་བཞེན་པའི་རྩམ་ཐར་ནང་དུ་འདར་གསལ། མ་ཁས་དབང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་གྱིས་འདིར་
 སློབ་གཉེར་གནང་སྐབས་ཁོང་ལ་"ཨ་ལག་རྩི་ཆོ་"ཞེས་བརྟགས་ཡོད་པ་ནི་མིང་གི་འབྲི་རྒྱུད་ས་གཞན་ཞིག་ཡིན་ཏེ། རིན་མེད་དུ་སྤྱིང་གི་ཆ་
 འཕྲིན་བར་མཛོད་དང་ཨང་རྩིས་དཔེ་མཛོད་ཁང་སྤྱི་བོད་ཀྱི་ནང་བཞུན་དཔེ་ཆོགས་ལྷེ་གནས་<http://www.tbrc.org>
 (P219)ལས་གསལ།
³ ཞྭ་དམར་པ་སྐུལ་སྐུའི་སྐུ་ཕྱེད་འདི་ཉིད་བཀའ་བརྒྱུད་པའི་ཞྭ་དམར་སྐུལ་སྐུའི་སྐུ་ཕྱེད་ལ་དོས་འཛིན་མི་རུང་།

ཆེན་དགོན་གྱི་ཞབས་བྱ་དཀར་པོའི་སྐུ་ཕྱེད་བཞེ་པ་སྟེ། སྡོ་བཟང་ཐུབ་བསྟན་རྒྱལ་མཚན་(1729-1796)གྱིས་
རང་གི་བླ་མར་(ཡང་ན་ཁོའི་བླ་མའི་སྐུ་མཁུ་སྐུ་ཡིན་སྟེང་སེ།)གོ་གནས་སྤྱད། བཀའ་བརྒྱུད་པའི་སྐུ་སྐུ་ཕྱེད་ལོ་
ངོ་བརྒྱུད་མཚམས་ཆད་དེ་1892ལོར་སྐུ་ཕྱེད་བཅུ་གཅིག་པ་བཀའ་བརྒྱུད་ལྷ་དམར་པ་འཇམ་དབྱངས་རིན་པོ་ཆེ་
སྐུ་འཁྲུངས་པ་དང་བསྟན་ཏེ་སྤར་གསོ་བྱུང་བའི་དུས་ལ། སྟོན་རྒྱུན་གྱི་དགེ་ལུགས་པའི་ལྷ་དམར་སྐུ་སྐུ་ངོས་
འཛིན་ལམ་ལུགས་དེ་སྤར་བཞེན་རྒྱུན་འཛིན་བྱེད་བཞེན་ཡོད།

པར་རིས་བདུན་པ། གསར་དུ་བསྐྱར་བཞེངས་བྱས་པའི་ལྷ་དམར་བླ་བྱང་།

པར་རིས་བརྒྱད་པ། ཞུ་དམར་སྒྲ་མའི་སྐུ་བརྙན།

དགོ་ལྷགས་པའི་སྐུའ་སྐུའི་སྐུ་ཤེད་རྒྱན་མིང་བྱས་ཡོད་པ་མ་ཟད། མའོ་དཔྱིན་རྒྱུ་ལས་དང་ཞིང་རྒྱས་པར་གྱུར།
1903ལོར་ཞུང་མར་སྐུ་ཤེད་པའི་པ་ཤེ་དགོ་འདུན་པ་རྒྱན་པའི་རིན་རྒྱུ་མཚོ་(1852-1912)ཡིས་རྩི་ཆ་དགོན་
གསར་བའམ་གོང་མ་བཟུལ་ཤེ་མཚོ་ཉིད་གྲུ་ཚང་བཅུ་གས། ¹ ཞུང་མར་སྐུ་ཤེད་པའི་པ་ཤེ་མཚོ་རྩན་པོ་དང་ཐག་
ཆས་ཉེ་ཞིང་ལ་མི་པ་དེ་ཆེན་དགོན་པ་དང་འབྲེལ་བའི་སྐུ་ལ་མེད་པའི་མདུང་པའི་ཆོང་དུ་སྐུ་བསྐྱུངས། ཁོང་གིས་
ལ་མི་པ་དེ་ཆེན་དགོན་དང་། རོང་གོ་ ལྷ་ཁང་དགོན་ཆོགས་སྐུ་ལྷོ་བ་གཉེར་མའོ་དཔྱིན་དེ་གྲུ་བ་ལས་སྐུ་ལ་དུ་བྱུང་བ་

¹ དཔལ་ལུང་ནོས་རིགས་རང་སྐྱོང་རྫོང་པ་རྒྱལ་ལོ་རྒྱུ་སྤྱི་གཞུང་ལྷན་ཚོགས་(1994, 726)། དཔལ་ལུང་རྫོང་གི་ལོ་རྒྱུ་དཔེ་དཔ་བའི་ལོ་རྒྱུ་ཤོག་ལྟར་ལ་ཙང་ཁའི་སྤྱི་རིེ་པར་ཞིག་བཞག་བདག་

བླངས་རྒྱུ་། རྫོ་ཆ་ས་ཆའི་སྐྱོད་ཀྱི་ལ་རིམ་དང་གནས་དེའི་དཔོན་ཆེན་བཀྲ་ཤིས་ཆོ་རིང་སོགས་ཀྱིས་ཁོང་ཉིད་གདན་ཞུ་གནང་། ཉན་བསྟན་སྒྲོབ་གཉེར་བྱེད་པར་འཇུག་སྒྲོ་ཆོང་བའི་དགོན་པ་ཞིག་བཞེངས།¹

དགོན་པ་འདི་དང་ཐོག་རིམ་དང་པ་བཞུགས་སའི་གནས་ལྟ་བུར་བཞེངས་ལ་རྒྱུ་ལོ་ངོ་བཅུ་ལྷག་འགའ་ལ་བྲེལ་བྱེད་གི་ཆོང་ར་དང་སྤྱི་གཞུང་གི་ཆོ་ག་སྤྱོད་ཆོགས་སྤེལ་ཡུལ་ཏེ། དཔེར་ན་ཞུ་དམར་བས་སྒྲོབ་གཉེར་མཛད་སྤྱོད་བའི་མཐའ་འཁོར་གྱི་གནས་མཐའ་གཙོ་བོ་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྤྱོད་གནས་སྤྱུ་ལྟར་བའི་དགོན་སྤེ་བྲགས་ཆེན་དག་ལས་བར་ཐག་རིང་ཞིང་དཀའ་ཐུབ་ཅན་གྱི་གནས་སམ་དཔེན་གནས་ལྟ་བུར་གྱུར། ད་ལྟ་འདྲིར་གཞུང་ལམ་ཏ་ཅང་བདེ་མོ་ཞིག་བསྐྱེད་ཡོད་ལ། དགོན་པར་སྒྲོག་ཀྱང་འཐེན་ཡོད། ཡིན་ནའང་དཔེན་གནས་ཀྱི་བྱེད་ཆོས་ཅུང་ཙམ་ཡིས་འདུག། 2006ལོའི་དབྱར་ཁར་ངས་གྲྭ་པ་རྒྱུང་རྒྱུང་འགས་རྒྱུ་ཁང་ཞིག་ཏུ་བརྟན་འཕྱིན་ལ་ལྟ་བཞིན་པ་མཐོང་བྱུང་།

དེ་ལྟ་ནའང་། རྫོ་ཆ་དགོན་ནི་ཕུན་སུམ་ཆོགས་པའི་རིག་གཞུང་ལ་སྒྲོབ་གཉེར་ཏ་ཅང་ཡག་པོ་བྱེད་སའི་གནས་འགངས་ཆེན་ཞིག་ཏུ་ཆགས།

¹ བོད་ཀྱི་ནང་བསྟན་དཔེ་ཆོགས་སྤེ་གནས་http://www.tbrc.org/ རྫོང་ནས་ཨ་མདོ་ཞུ་དམར་སྤྱོད་བཞེང་བའི་(P196)མོར་ལ་སྤྱོད་ཀྱི་ཞུ་དམར་བའིས་རྒྱ་དགོན་པ་ནས་སྤྱོད་བཞེས་ཤིང་ལོ་མང་རིང་ལ་སྤྱོད་རྒྱུ་(ལྷག་པ་ཆོ་རིང་དང་དག་དབང་ཆོས་གྲགས། 1990, 836)། རྒྱ་ཡིག་གི་ལམ་ནས་བྲིས་པའི་རྩམ་ཐར་བསྟུས་པ་དེ་དཔའ་ལུང་རྟོག་རིགས་རང་སྤྱོད་རྫོང་ས་ཁུལ་ལོ་རྒྱུས་རྩོམ་སྒྲིག་ཏུ་ཡོན་ལྷན་ཆོགས་(1994, 725-726)ཞེས་པ་རུ་ཡོད་པ་ལ་སྤྱོད། བོད་ཡིག་གི་ལམ་ནས་བྲིས་པའི་རྩམ་ཐར་བསྟུས་པ་བཞུགས་པ་རྒྱུ་མཚོ་(1995, 7-31)མཚོག་དང་ཐུན་འཛུགས་སྤྱོད་མེ་(2004, 247-278)རུ་གསལ། རྩམ་ཐར་རྒྱུས་པ་ཞིག་ཐུབ་བསྟན་རྒྱུ་མཚོ་(1981) 421-807དང་གྲགས་པ་རྒྱུ་མཚོ་(1990)ལ་སྤྱོད།

པར་རིས་དགུ་པ། རྫོང་ཆེན་གསར་བ་(སོང་མ།)

པར་རིས་བརྒྱ་པ། ཆོས་རའི་ངོས་ཀྱི་ལེགས་བཤད་ཤོ་ལོ་ཀ

དགོན་ལྷེ་འདི་ཐོག་མའི་དུས་ནས་འཕེལ་རྒྱས་སུ་བྱིན་ཅིང་ལྷག་པར་དུ་དགོན་པའི་ཆགས་དམ་པའི་སློབ་ཁྲིད་ལ་
བརྟེན་ནས་སྤྲོད་གྲགས་ཕྱོགས་བཞིར་བྱས། ལྷ་དམར་བ་སྐྱེ་བྱ་ངན་ལས་མ་འདས་གོང་ལ་སློབ་གཉེར་བ་
3,000ཙམ་ཡོད་པར་གྱུར། སློབ་གཉེར་བ་དེ་དག་ནི་ད་ལྟའི་རྫོང་མི་འབྲུག་བཙུངས་(1928མོར་མཚོ་སྤོང་ནི་
ད་གཟོད་ཞིང་ཆེན་ཞིག་ཏུ་རིས་བཟུང་བ་རེད།) ལྷག་ནས་ཡོང་བ་རེད། དེ་ལས་ཁ་ཤས་ནི་རྒྱུང་ཐག་རིང་བའི་ཀན་
སུའུ་དང་། སི་ཁྲོན། རང་སྐོག་སྐོག་ནས་སློབས་པས། བར་སྐབས་ཤིག་ལ་དགོན་པ་འདི་ཨ་མདོ་ས་ཁུལ་གྱི་ཆེས་ཆེ་
བའི་དགོན་པ་ཞིག་ཏུ་གྱུར། དགོན་པ་འདི་བཞེངས་མ་ཐོག་གི་འདས་སྐྱེན་དང་མཚོ་སྤོང་ནས་བྱུང་བའི་མེར་རྒྱུས་
ཁབ་(1912-1949)ཀྱི་ཟེང་འབྲུག་གི་དུས་ལ་གྲུ་པའི་གངས་ཀ་རྩ་ཏུ་དུ་བྱིན་ཏེ་དུས་རབས་བཙུངས་དགུ་བའི་མོ་
རབས་བཞི་བཅུ་འི་ནང་གྲུ་པ་800ཙམ་མ་གཏོགས་མི་འདུག 1958མོར་དགོན་པའི་ཆོས་སློབ་རྒྱུ་པའི་དུས་སུ་
གྲུ་པ་600ཙམ་འདུག ¹ དགོན་པ་འདིའི་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཆེད་ལས་སློབ་བཅར་དང་། སློབ་གཉེར་པས་ནང་
ཆོས་ཀྱི་གཞུང་ལ་སློ་སེམས་ཅེ་གཅིག་དང་སློབ་བཤུན་ལེན། ད་དུང་ཆོད་མ་རིག་པ་དང་། སྤྲོད་པའི་མདོ་བརྟེན།
བོད་ཀྱི་བརྟེན་སྦྱོར་བཅས་ལ་འདེམས་བཅོམ་ཟུང་འབྲེལ་བྱེད་པས་ན་རྣམ་དཔྱད་ཀྱི་ཙམ་དང་ལྷན་པའི་རྩོམ་པ་པོ་
དང་བསམ་སློབ་མང་པོས་གནས་འདིར་སློབ་གཉེར་བྱས་སྟེ་བའི་རྒྱ་མཚན་ཡང་གསལ་བོར་ཤིས་ཐུབ། སྤོང་མར་
འདིར་པར་ཁང་ཞིག་ཡོད་པ་རིམ་གྱིས་དཔེ་ཆ་མང་པོ་ཆེན་ཐོན་སྐྱེད་བྱེད་སའི་དཔེ་སྐྱར་ལྷེ་གནས་ཞིག་ཏུ་གྱུར།
རྗེ་ལྷ་དམར་སྐྱེ་བྱེད་བཞི་པ་ལ་དུས་རབས་ཉི་ཤུ་བར་ལུལ་དུ་བྱུང་བའི་བོད་ཀྱི་སློབ་མ་གཉིས་ཡོད་དེ།
རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཙུངས་པ་ཐུབ་བསྟན་རྒྱ་མཚོ་(1876-1933)དང་དགེ་འདུན་ཆོས་འཕེལ་(1903-
1951)གཉིས་སོ། ² ཁོང་ནི་རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཙུངས་པའི་ཡོངས་འཛིན་གྲས་ཀྱི་གཅིག་ཡིན་པ་མ་ཟད། ཁོང་
གི་རྣམ་ཐར་ཡང་རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཙུངས་པ་མཚོག་གིས་བཙམས། རྒྱལ་དབང་བཙུངས་པ་དབྱིན་བོད་
བཙན་འཛུལ་ལས་ཐོས་བྱོལ་དུ་ཕྱེད་པས་ཏེ་སྐྱེ་འབྱུང་ན་བཞུགས་དུས་ལྷ་དམར་བ་སྐྱེ་བྱེད་བཞི་པའི་མདུན་དུ་སློབ་
གཉེར་བྱས་ཡོད་པར་འདྲ། ³ 1909མོའི་ཟླ་བཞི་པའི་ཟླ་སྟོད་ལ་རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཙུངས་པ་བྱ་བྱུང་དགོན་
པ་ལ་ཕེབས་སྐབས་དགོན་ལྷེ་འདི་བརྒྱུད་ཡོད་པས། སལ་ཆེར་རྩི་ཆ་དགོན་ལ་ཡང་ཕེབས་ཡོད་པར་རེས། ⁴ མིང་དུ་
གྲགས་པའི་ཉེ་རབས་ཀྱི་མཁས་པ་དག་འདུན་ཆོས་འཕེལ་རྒྱུ་སུ་གནས་འདིར་སློབ་གཉེར་མཛད་ལ་རྗེས་སུ་

¹ 蒲文成 (1990, 92).

² དཔལ་ལུང་རྟོག་རིགས་རང་སྟོང་རྫོང་ས་ཁུལ་ལོ་རྒྱུས་རྩོམ་སྒྲིག་ལྟུ་ཡོན་ལྷན་ཆོགས་(1994, 685)།

³ <http://www.tbrc.org> རྟེན་ནས་རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཙུངས་པའི་(P197)སྟོར་ལ་ཉྩེས། ཁོང་ཆོ་ཨ་མདོ་ནས་མཇལ་
འཕྲད་གནང་རྒྱུ་གི་ཞིབ་པའི་གནས་རྒྱུ་ཤིས་འདོད་ན། བརྟེན་གཞི་འདི་དང་འབྲེལ་བའི་གྲགས་པ་རྒྱ་མཚོ་རྒྱ་མཚོའི་(1990:655-
715)ལེའུ་ལ་གཟིགས་ཤིག་དེ་ནི་1904མོའི་ཟླ་བཞི་པ་ནས་འགོ་བཙུངས་འདུག Danzhu'angben (1998, 373-377)ལ་
1904/1905མོར་རྒྱལ་དབང་སྐྱེ་བྱེད་བཙུངས་པ་སྐྱེ་འབྱུང་ནས་བཞུགས་པའི་སྟོར་གྱི་བཞེན་དཔང་མི་འདུག ཐུབ་བསྟན་རྒྱ་མཚོ་
(1981)ལ་ཉྩེས་ཏེ་གོང་གི་གནས་རྒྱུ་དག་དང་དབྱེད་བརྒྱུར་བྱོས།

⁴ Danzhu'angben (1998, 387-388)ཡིས་ཁོ་རང་1909མོའི་ལོ་སྟོད་དུ་སྐྱེ་འབྱུང་དུ་སྐྱེས་པ་བྲིས་འདུག

ཨ་ལག་རྩི་ཆ་ཞེས་གྲགས།¹ ཁོང་ལོ་ན་ཉ་ཅང་ཆུང་བའི་སྐབས་ནས་བཟུང་སྡོམ་ཆ་དགོན་པ་ལ་བྱིན་ཡོད་པར་འདོད་དེ། ཞུ་དམར་བ་སྐུ་ཕྱེད་བཞི་པ་(1912ལོར་སྐུ་གཤེགས།)ནི་ཁོང་གི་བླ་མ་གཙོ་བོ་རྣམ་གཉིས་ལས་གཅིག་ལ་བསངས་འདུག 1912ལོར་དགོ་ཆོས་དགུང་ལོ་བརྒྱད་དམ་དགུ་ཙམ་རེད། ཁོང་དགོན་པར་ཞུགས་དུས་མ་མཐའ་ཡང་དགུང་ལོ་དྲུག་གམ་བདུན་ཡིན་པའི་དབང་དུ་བཏང་ན། ཁོང་གིས་བྱིས་དུས་ཀྱི་འཆོ་བ་ཡལ་ཆེར་དགོན་པ་འདི་ནས་བསྐྱུལ་ཏེ་དགོ་ཆུལ་གྱི་སྒྲུབ་པ་བཞེས། དེ་ནི་1917ལོར་ཁོ་རང་དགུང་ལོ་བརྒྱ་གསུམ་བརྒྱ་བཞི་ལོ་སྤྱོད་ལྷོ་བྱང་དགོན་པར་སློབ་གཉེར་ལ་ཕེབས་པའི་ཡར་སྡོམ་རེད། དེའི་རྗེས་སུ་ཞུ་དམར་བའི་མདུན་དུ་སློབ་གཉེར་མཛད་སྡོམ་མཐའ་ནི་ཨ་མ་དོའི་ས་ཆར་མཚན་སྟོན་གྲགས་འབར་བའི་མཐས་དབང་གླིང་གི་བཟང་དཔལ་ལྷན་ཆང་(1881-1944)ཡིན་པ་དང་། ཁོང་ནི་སྐུ་ཕྱེད་དྲུག་པ་ཆོ་རྒྱལ་དུང་འཛིགས་མེད་རིག་པའི་བློ་སྒྲེས་སམ་དག་དབང་དབྱངས་ཅན་རིག་པའི་འདོད་འཛའི་(1910-1985)ཅ་བའི་བླ་མ་ཡིན།²

གཅན་ཆ་སྤྲིབ་དགོ་ཕྱག་དགོན། 格许寺

དགོ་ཕྱག་དགོན་ནི་དཔལ་ལུང་རྫོང་གི་ཤར་ཕྱོགས་སུ་ཆགས་ཡོད། རྫོང་གི་རྩལ་བྱང་གི་མཚམས་སུ་གཅན་ཆ་སྤྲིབ་ཅེས་གྲགས་པའི་ས་ཆ་དེ་ནི་མ་ཆུལ་སྤྱོད་ལྷོ་བྱང་འགམ་དོགས་ཀྱི་གཅན་ཆའི་ཉིན་དང་ཁ་གཏང་དུ་ཡོད། གཅན་ཆའི་དབང་བསྐྱར་བ་སྤང་རའི་དཔོན་པོ་ཡིས་ས་ཁུལ་འདི་ལ་འདུང་དབང་བསྐྱར་བྱས་སྡོམ་ཡོད་པར་འདོད།

¹ བོད་ཀྱི་ནང་བསྐྱར་དཔེ་ཆོགས་ལྟེ་གནས་<http://www.tbrc.org>ཡི་འཛུལ་ཞུགས་(P219)ལས་ཁོང་གི་གནས་ཆུལ་ལ་གཟིགས་ཤིག

¹⁵ 蒲文成(1990, 93)དང་། 年治海, 白更登(1993, 61)། དེ་ལས་སྐྱུག་པའི་རྣམ་ཐར་འདིའི་སྐོར་གྱི་གནས་ཆུལ་(P229དང་P1646)ཡོད་པ་དག་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱར་དཔེ་ཆོགས་ལྟེ་གནས་<http://www.tbrc.org>སྤྱོད་ནས་སྤྱོད། Indianaསློབ་ཆེན་གྱི་Nicole Willockཡིས་འབྲི་བཞིན་པའི་ཁོང་གི་འབྲུམ་རམས་པའི་མཐར་ཕྱིན་དཔྱད་ཚོམ་ནི་མི་སྣ་རྗེས་མ་འདིའི་སྐོར་རེད།

པར་རིས་བརྒྱ་གཅིག་ལ། ལོག་དཀར་གྱི་ཞིང་སའི་སྟོང་དུ་ཆགས་པའི་དགེ་ལྷན་གྱི་ཐོག་ནས་ དེའི་ལྷན་རྒྱུ་གྱི་ཐོག་ནས་ ཅན་གྱི་གཞན་ཆེན་བསོ་རྟེན་¹

པར་སྒྲུབ་བྱས་ཐེན་པའི་ཡིག་ཚང་ཁག་ཏུ་དགོན་པ་འདིའི་ལོ་རྒྱུས་ཤིན་ཏུ་ཉུང་མོང་། 2006ལོའི་དབྱར་ཁར་ དགོན་པ་འདི་གའི་གྲུ་པ་དག་གིས་བཤད་པ་ལྟར་ན་1677ལོར་མ་ཅི་སྐུ་ཕྱེང་དང་པོས་དགོན་པ་འདི་ཐོག་མར་ བྱས་བཀྲའ་པ་རེད་ཟེར། ² དེང་སང་གི་དགོན་པའི་མཆན་འདི་དུས་རབས་བརྒྱ་དགུ་བའི་ཨ་མདོ་ས་ཁུལ་གྱི་ནང་ བའི་དགོན་སྡེའི་ལོ་རྒྱུས་ཏེ་དབ་ཐེར་རྒྱ་མཚོའི་ནང་དུ་འཁོད་མི་འདུག་³

ཉེ་ལས་གསར་དུ་ཐོན་པའི་མཚོ་སྔོན་དང་ཀན་སུའུ་ཡི་དགོན་སྡེ་སྟོར་གྱི་དབྱར་རྩེ་ལྷར་ན་དགོན་པ་ འདི་ཉིད་ཐོག་དང་པོར་ཀུ་ལ་ཞབས་བྱུང་ཆང་(库拉夏茸)གིས་བྱས་བཀྲའ་བརྒྱུ་ལ་མོ་བདེ་ཆེན་དགོན་གྱི་ཡ་ གྲུ་དུ་གྱུར། དགོན་པ་འདིའི་བླ་མ་གཙོ་བོ་ཞབས་བྱུང་དཀར་པོ་ཆང་ཅི་གོང་དུ་སྐྱེང་བའི་སྐྱེང་རའི་དགོན་པོ་དང་

¹ ལྷ་སྐད་དུ་ 马阴 ཞེས་བརྗོད་ལ། དེ་ནི་པོད་སྐད་ཀྱི་གཅན་ཅ་སྤེལ་ཅེས་པ་དང་ནང་དོན་གཅིག་ཏུ་ཆགས། རི་བོའི་མཐོ་ཆད་ལ་སྤྱི་ 3,000ཙམ་ཡོད།

² ཞོལ་གྱི་བུ་ཚོའི་དགོན་དང་ཐེར་རྩིས་དགོན་པའི་འབྲེལ་བཤད་ལས་བླ་མ་མ་ཅི་པའི་སྟོར་ལ་ལྟོས།

³ ས་ཆ་དེའི་དགེ་ཐོག་གི་ལོ་རྒྱུས་འདི་ནི་གནས་དེའི་མི་དག་ལ་བཅར་འདྲི་བྱས་པ་བརྒྱུད་དེ་ཐོན་པ་ཡིན། གནས་རྒྱལ་འདི་ལ་དགེ་ལྷན་དགོན་ པའི་གྲུ་པ་དག་གིས་དུས་རབས་ཉེ་ལྷུ་པའི་ནང་ལུལ་འདི་ནས་བྱོན་པའི་མཁས་དབང་ཆོད་ན་ཞབས་བྱུང་རྩེ་འཇིག་མེད་རིག་པའི་བློ་གྲོས་གྱི་ རྣམ་ཐར་ལས་ལུང་འདྲེན་གྱིད། དེ་ལས་གཞན་བྱས་དགོན་ཞབས་བྱུང་དགོན་མཚོག་བལྟན་པ་རབ་རྒྱས་1982 [1865]ལའང་སྟོས། ཁོང་གིས་བྱས་བཀྲའ་གནང་པའི་དབ་ཐེར་རྒྱ་མཚོ་ལ་རྒྱུན་ཏུ་མདོ་སྐྱོད་ཆོས་འབྱུང་ཞེས་འཛིན། ཡིན་ནའང་། ཁ་བྱང་འདི་ནི་དཔལ་ཞབ་འཇུག་ བྱས་པའི་དཔལ་ཆའི་པར་གཞི་དག་ལས་སྐྱེང་མི་འདུག་ དགོན་པ་འདི་ནི་རྒྱ་མཚོ་ངོས་ལས་མཐོ་ཆད་སྤྱི་3,000གནས་སུ་ཆགས་ཡོད།

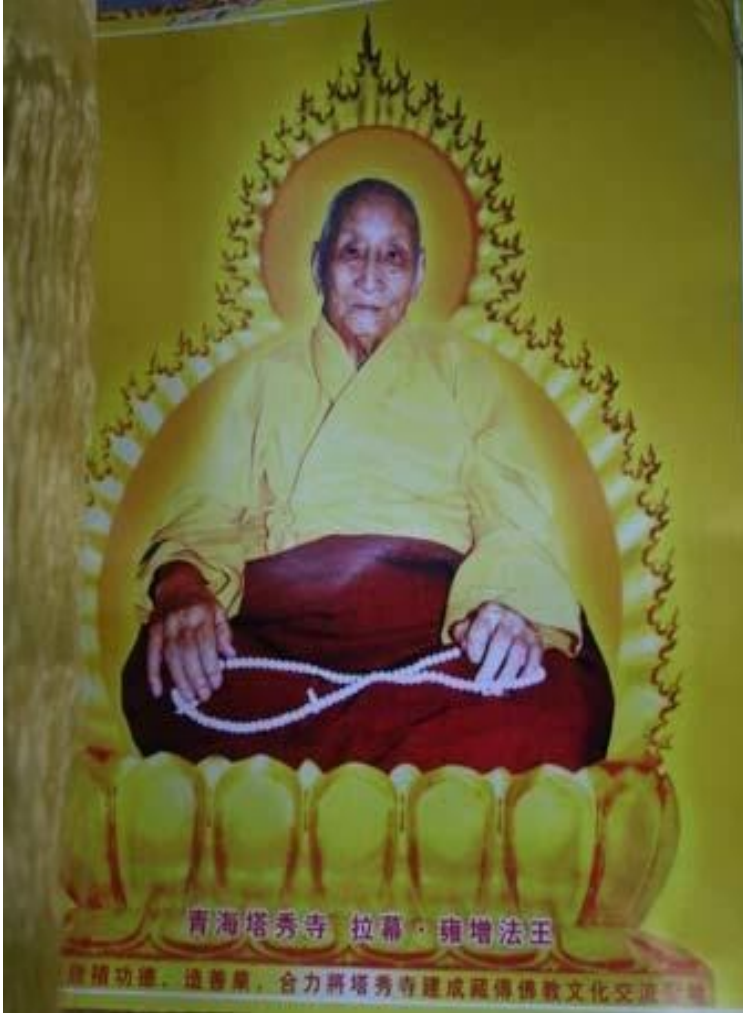
འབྲེལ་བ་ཟབ་མོ་ཡོད།¹ འདིའི་མ་དགོན་དང་བུ་དགོན་གྱི་འབྲེལ་བ་དེ་མ་ཆུང་པ་རོལ་ཏུ་དུས་ནམ་ཞིག་ལ་མཚམས་
 ཆད་པ་གསལ་ཐག་མི་ཆོད། དགོན་སྡེ་ཆེ་ཤོས་དག་དང་དེ་དག་གི་མ་དགོན་དང་བུ་དགོན་གྱི་འབྲེལ་བ་འཛིན་ཆུང་ལ་
 འདི་ལ་ཞིབ་འཇུག་བྱས་ཡོད་པ་ཉ་ཅད་ཉུང་། སྤྱིར་བཏགས་དགོན་ལག་དག་ལྷན་འདབས་མཐན་དང་ཁོང་
 ཚོར་ཆེད་ལས་སྦྱོར་བརྒྱུད་ཐོབ་སའི་མ་དགོན་དག་གི་བར་ན་འབྲེལ་བ་དེས་ཅན་ཞིག་ཡོད་དེ། དེ་ནི་ཆོས་ལུགས་
 ཁྲུབ་སྐྱེལ་གྱི་འབྲེལ་བ་ལྟར་འབྲེལ་བ་བཤད་བྱས་ཀྱང་ཆོག སྤུང་མོང་མ་ཡིན་པའི་དགོན་སྡེ་ཆེ་ཤོས་ཀྱིས་གཞི་རྒྱ་ཆེ་
 བའི་ལྷ་སྡེ་ལ་ལྷགས་སྡེ་ཐེབས་ཀྱིན་ཡོད། འབྲེལ་བ་འདི་ལྷ་བུ་ཨ་ཤོའི་ས་ཁུལ་དུ་ཆོས་ཆེར་དར་ཡོད་དེ། དཔེར་
 ཅ། ལ་མོ་བདེ་ཆེན་དགོན་དང་། དགོན་ལུང་། སྤྱ་བུ་དགོན་སོགས་ཀྱིས་སོ་སོའི་དགོན་ལག་དང་ལྷ་སྡེ་དག་གི་
 དཔལ་འབྱོར་དང་མི་ལྷགས་ཐོན་ཁུངས་ཀྱི་དབང་ཆའི་འབྲེལ་ལས་དེ་ལྷགས་སུ་བསྟན་ཡོད། གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་ལྷ་སྡེ་
 འདི་དག་གིས་མ་ཅུ་དང་། དལ་ཚོ་ལ་རྟུས་པ། ད་དུང་འཛོན་རྟུས་མི་སྡེ་སོགས་ཀྱིས་མ་དགོན་ལ་མཐུན་སྡེ་གནང་བ་
 རེད། དགོན་སྡེ་དག་ལ་མཚོན་ན། འདི་ནི་ཆབ་སྲིད་དང་འབྲེལ་བས། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་སྤེད་དར་ཁྲུབ་ཆེ་བའི་ཆོས་
 སྲིད་ཟུང་འབྲེལ་ལག་ལེན་བྱེད་པ་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན།

དེའི་སྐབས་ཀྱིས། རྫོ་རུབ་ཕྱོགས་ཀྱི་དགོན་སྡེ་དག་གི་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་དེ་ལྷགས་སུ་རྟོགས་ཐུབ་སྟེ།
 མཚོད་བཤུ་སྟེགས་བུ་ཞིག་གི་སྟེང་དུ་ཐར་ཤུལ་དགོན་པའི་ལ་མོ་ཡོངས་འཛོན་ཆོས་རྩེའི་(塔秀寺-拉莫
 雍增法王)སྐུ་བརྟན་ཞིག་འདུག དས་དེ་གའི་གྲུ་པ་དག་ལ་སྤྱི་མའི་སྐུ་བརྟན་འདིའི་སྐོར་མ་བྲིས། ཡིན་ནའང་
 འདིར་དོ་སྣང་བྱེད་འོས་པ་ཞིག་ལ་སྐུ་ཕྱེད་བཞི་པ་ཐར་ཤུལ་རིན་པོ་ཆེ་དགོན་འདུན་ཆོས་སྦྱོར་རྒྱ་མཚོ་(1810-
 1884/1888)ནི་ཞུ་དམར་སྐུ་ཕྱེད་བཞི་པའི་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་འཆོ་བའི་ཁྲོད་གལ་ཆེན་གྱི་མི་སྡེ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། རྫོ་
 ཞུ་དམར་བས་དགའ་ལོ་བརྒྱུད་ཀྱི་སྟེང་ཁོང་ལས་སྤྱོད་པ་ཞུས། སྐུ་བརྟན་འདི་ལས་མངོན་པའི་སྤྱི་མ་འདིའི་དགའ་ལོ་
 ལྟར་ན། ཁོང་ནི་པལ་ཆེར་ཐར་ཤུལ་དགོན་པའི་ཡོངས་འཛོན་སྤྱོད་བཟང་རྒྱ་མཚོ་མཆོག་(雍增-罗桑克珠嘉
 措 1908མོར་སྐུ་འཁྲུངས།)ཡིན་ཞིང་རྫོ་ཞུ་དམར་སྐུ་ཕྱེད་བཞི་པ་དང་འདྲ་བར་མཚོ་སྤྱོད་པོའི་ཉེ་འགམ་མདའ་
 བཞི་རྩོད་དུ་སྐུ་འཁྲུངས་པར་འདོད། གལ་ཏེ་དོས་འཛོན་འདི་ཡང་དག་པ་ཡིན་ན། འདི་ཡིས་ལ་མོ་བདེ་ཆེན་དགོན་
 དང་རྒྱུན་མཐུད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་ཞིག་རྒྱུད་བྱེད་ཐུབ་སྟེ། ཁོང་ལ་མོ་བདེ་ཆེན་དགོན་པའི་ཞབས་དྲུང་དཀར་པོའི་སྐུ་
 ཕྱེད་བདུན་པ་(1873-1927)ཡོངས་འཛོན་ཆོང་གི་ཡང་སྐུལ་དུ་དོས་འཛོན་བྱས་ཡོད་པ་དང་ཞབས་དྲུང་དཀར་
 པོའི་སྐུ་ཕྱེད་བརྒྱུད་པའི་ཡོངས་འཛོན་དུ་བཞུགས། དེ་ལས་ཀྱང་ལ་མོ་དགོན་པར་གཏན་བཞུགས་གནང་ཡོད་པའི་

¹ 蒲文成 (1990, 101) | 谢军·关太才让 (2005, 33) ཡིས་འདི་ནི་"མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྐབས་སུ"བཞེདས་ཞེས་བྲིས་
 ཡོད། གཅན་ཆའི་མགུར་དགོན་པའི་སྐུ་ཕྱེད་གཉིས་པ་ལ་མོ་ཞབས་དྲུང་དཀར་པོ་སྤྱོད་སྤྱོད་རྒྱ་མཚོ་ (འཁྲུངས་ལོ་1610-?) | ཁོང་གི་རྒྱུད་
 འཛོན་པས་རྫོས་སུ་ལ་མོ་བདེ་ཆེན་དགོན་པ་བཟུང་། ཡིས་དཔལ་ལུང་གི་སྡེ་བ་གཉིས་འཁྲུག་པ་འདུམ་པར་བྱས་པའི་བཀའ་དྲིན་མཚོན་བྱེད་
 དུ་དགོ་ལྷན་དགོན་པ་དང་དེ་འབྲེལ་གྱི་ལྷ་སྡེ་དག་གིས་ཁོང་ལ་མགོ་བཟུགས། ཆོ་དཔལ་རྒྱལ་གྱིས་ད་ལ་གནས་ཆུལ་འདི་མཁོ་སྤྱོད་གནང་བར་
 ལུགས་རྒྱུ་ཆེན་པོ།

སྤྱུལ་སྤྱུལ་རྩམ་བཞེ་ལས་གཅིག་ནི་ཐར་ལྷལ་སྤྱུལ་སྤྱུལ་རེད། ཁོང་གི་དགོན་པ་ནི་ལ་མོ་དགོན་པ་འི་དགོན་ལག་ཅིག་
ཡིན།¹

པར་རིས་བརྒྱ་གཉིས་པ། ཐར་ལྷལ་ལ་མོ་ཡོངས་འཛིན་ཆོས་རྒྱལ།

¹ 蒲文成(1990, 196-197)ཐར་ལྷལ་ཞེས་འབོད་པའི་དགོན་པ་མ་མཐའ་ཡང་གཉིས་ཡོད་ལ། གཅིག་ནི་1789ལོར་མང་རར་
(貴南)བཞེངས་ཤིང་ཡོངས་འཛིན་གྲྭ་མ་དང་འབྲེལ་བ་དམ་པོ་ཡོད། གཞན་དེ་ནི་ཆབ་ཆ་རྩ་ཡོད་ལ་ར་རྩ་དགོན་དང་འབྲེལ་འདྲིས་ཟབ།
ལ་མོ་བདེ་ཆེན་དགོན་གྱི་སྐོར་ཞིབ་ཏུ་Yonten Gyatso (1994, ND)ལ་ཁྱོས།

རྒྱུ་ཡིད་བཞི་ས་ཁུལ་དུ་གཞིས་ཆགས་ཤིང་གྲ་པའི་གྲངས་འཕྲོད་ཅིང་འདུག། དགོན་པ་འདིས་སྤར་བཞིན་གསོན་ལྷགས་ཀྱི་མེས་ཆོར་ཞིག་སྤྲད་འོང། དཔེར་ན་དགོན་པ་འདིའི་མགོན་ཁང་ལྟ་བུ། དེ་ནི་ཉེ་ལམ་ཞིག་གསོ་བྱས་ཤིང་བཀྲག་མདངས་རྣམ་པར་འཆར་བའི་ཆོས་གཞི་བྱགས་ཡོད། དགོན་པ་འདི་ལ་1958ལོར་གཏོར་བཤིག་བྱེད་པས། རྗེས་སུ་ཉམས་གསོ་མཐའ་དག་གི་བྱ་བ་ལེགས་པར་གྲུབ་སྟེ། 1983ལོར་ལ་མོ་བདེ་ཆེན་དགོན་གྱི་རོགས་རམ་འག་རྒྱ་ཨོ་བསྟན་དགོན་(བ་ཡན་རྫོང་གི་ལྷ་ཕྱོགས་སུ་གནས།)ནས་ཕེབས་པའི་ལ་མོ་གྲགས་རྒན་ཆང་གིས་དགོན་པ་འདིའི་དབུ་ཁྲིད་ཀྱི་འགན་བཞུངས། དེར་མ་ཟད་ས་ཆ་དེའི་ལྷ་སྟེ་ཞབས་བྱ་ཕྱོགས་བྱ་དང་། རོ་ཚ། དགོ་ཕྱག་སོགས་ཀྱི་མཐུན་རྐྱེན་ལ་བརྟེན་ནས་དགོན་པའི་དབུ་ཡང་བསྐྱར་དངོས་སུ་ཚུགས། མཐུན་རྐྱེན་གནང་མཁན་གྱི་ལྷ་སྟེ་འདི་དག་གི་བྱེད་རྒྱུས་ལ་འདི་ལས་ལྷག་པའི་ཞིབ་འཇུག་བྱ་རྒྱ་འདུག་

པར་རིས་བཅུ་གསུམ་པ། མགོན་ཁང་དང་དེའི་སྒོ་ངོས་ཀྱི་ས་བདག

¹ མིང་འདི་དག་ལས་ཆེས་རྗེས་མ་དེ་མ་གཏོགས། ངས་མིང་འདི་དག་གི་དག་ཆ་གསལ་ཐག་མི་ཆོད། མིང་དང་པོ་ལས་གཞན། འདི་དག་ལས་ཆེར་ 下胡拉, 角扎, 格许 བཅས་དང་འདྲ་མཚུངས་ཤིང་(蒲文成 1990, 101)། Nietupski ཡིས་མི་འགྲུང་བར་དཔར་སྤྱད་བྱེད་ལ་ཉེ་བའི་བྲམ་བྲང་དང་འབྲེལ་བའི་དབྱེད་རྩིས་སྟེ། ལྷ་སྟེ་དག་གིས་ཁོང་ཆོད་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་དུ་གྱུར་པའི་དགོན་སྟེ་དག་ལ་མཐུན་རྐྱེན་སྤྱར་རྒྱུ་ལ་ཞིབ་ཅིང་རྒྱས་པའི་སྒོ་ནས་སྤྱོད་ཡོད་པའི་སྒོར་དེ་ལ་རྟོགས།

སྐྱུ་འབྲུམ་ནས་ཞུས་པའི་གྲ་པས་མགོན་ཁང་གསར་བའི་ཕྱི་གོ་སྐྱུ་ཐུག་ཡོད་པའི་རིམ་ལྔ་བྱོན། ཉེ་འགམ་གྱི་རི་བོ་
གཉིས་དང་འབྲེལ་བའི་གཞི་བདག་གཉིས་འདྲ་བ་དང་། མགོན་ཁང་ཕྱི་གོ་སྐྱུ་ཆོན་རིས་ལས་མངོན་པའི་གཞི་
བདག་གཅིག་གི་མིང་དེ་དཔལ་ལྷུང་རྫོང་གི་ཁྱེ་བར་གནས་པའི་རི་བོ་དམའ་མོ་ཞིག་གི་མིང་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་
ཏེ། དེ་ལ་སྐྱུ་སྐྱུ་རི་བོ་(臺灣山)ཞེས་འབོད། ས་བདག་ཅེས་པ་ལ་འདི་ལྟར་མཚན་ཉིད་བཞག་ཡོད་དེ། "འདི་
ཉིད་ཀྱིས་འཛིན་ཏེ་ན་འདིའི་སྐྱེད་གི་ས་དང་སེམས་ཅན་གྱི་གནས་ལུས་ལ་དབང་བསྐྱར་བར་བྱེད་པས་ན། དེ་ལ་མི་
ཡིས་བར་ཆད་དང་ཡོག་ཐུག་བཞོས་པ་ཡོད་པ་རེད།" ཡིན་ནའང་ཁོ་ཚོར་འོས་འཚམ་གྱི་གསོལ་མཚན་བྱས་ན་པན་
འདོགས་མཁན་གྱི་སྤྱང་མ་རུ་འགྱུར། གྲུམ་མ་ན་གཉི་འདི་ལྟར་འབྲེལ་ཡོད་དེ། བྱེད་ཀ་མི་དང་བྱེད་ཀ་སྐྱུ་ལ་གྱི་རང་
གཟུགས་སུ་མཆིས་པའི་རྒྱ་མཚོའི་སྒོ་གཞགས་ཞིག་ཡིན་ཏེ། དེ་ལ་མངོན་མཁྱེན་ལྷན་ཞིང་ས་འོག་གི་འཛིན་ཏེ་ན་
དང་། རྒྱ་མཚོ། གཙང་བོ། མཚོ་སྔགས་གནས་ལུས་ལ་དབང་བསྐྱར་བར་བྱེད། གལ་ཏེ་ཡོག་ཐུག་བཞོས་ཆེ་དེ་ཡིས་
ཕྱིར་འཁོས་ནད་དང་བཞོད་དཀའ་བའི་པགས་ནད་སྔགས་སྐྱིན་པར་བྱེད།¹

པར་རིས་བརྒྱ་བཞི་དང་བཅོ་ལྔ་པ། Brahmanarupa Mahākālaས་བདག་སྐྱུ་སྐྱུ་རི་བོ་²

¹ ས་བདག་དང་ན་གཉི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་ཡོངས་ཁོངས་ནི་བོད་དང་ཏི་མ་ལ་ཡའི་ཨང་ཕྱི་གོ་སྐྱུ་དཔེ་མཛོད་ཁང་(Tibetan and Himalayan Digital Library) <http://www.thlib.org/reference/translation-tool/> ལས་Jim Vakbyཡིས་མཛད་པ་ལ་རྩོས། དེ་ལས་གཞན་Nebesky-Wojkowitz (1996 [1956], 290-298)ལ་འདྲ་སྒྲིག་

² Amy Hellerཡིས་ང་ལ་རོགས་བྱས་ཏེ་འགྲོ་བ་འདི་ཉིད་མགོན་པོ་བྲམ་ཐེ་གཟུགས་ཡིན་པ་ངོས་འཛིན་བྱས་(Brahmanarupa Mahākāla; Heller 2003, 91-94; 2005, 220-221ལ་རྩོས།)།

པར་རིས་བཅུ་དྲུག་དང་བཅུ་བདུན་པ། མགོན་ལང་གི་སྐོ་དང་བྱིན་ལྷན་ཅན་གྱི་སྐུ་སྤྲུལ་རིམ་གྱི།

སྤྱི་སྤྱོད་ཅི་ས་ཆ་འདིའི་གཞི་བདག་གི་ནང་གསལ་ཤིག་ཡིན་ཏེ། ཕོ་ཁྱ་དང་སྤྱོད་མོ་(ལྷ་མོའི་རིགས་ཤིག)འདུས་ནས་
བྱུང་།¹ གཞི་བདག་གཞན་དེ་ནི་གཉན་གྱི་རིགས་ཏེ་གཉན་ཆེན་བཅོ་རེད། གཞི་བདག་འདི་ནི་བོད་སྐད་ཀྱི་སྤྱོད་
གནད་ལྷ་མོའི་ལྷ་ཡི་རིགས་ཤིག་ཡིན་ལ། གནས་སའི་བར་ལ་དབང་བསྐྱར་བཞིན་ཡོད་པར་ཡིད་ཆེས་བྱེད། ཁོ་ཆོ་
གཤེས་ཀ་གཏུག་པ་ཅན་ཡིན་ཞིང་མིའི་རིགས་ལ་སྤྱི་བའི་ལས་དང་གིས་བྱེད་པས་ན། ས་ཆ་དེའི་འགྲོ་བ་འདི་ཉིད་
ནང་པར་བརྟུལ་རྗེས་མགོན་ཁང་གི་ཅིག་ངོས་སུ་སྤྱོད་མཆོན་པར་བྱས་པའི་རྒྱ་མཚན་ཡང་འདི་ལ་ཐུག་² དེའི་
རྒྱུན་གྱིས་དགོན་པ་འདི་ནི་ཡུལ་འདིའི་ལྷ་སྤྱོད་དང་རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་བཅས། ལྷ་ག་པར་ཏུ་ཁོ་ཆོའི་
འཆོ་བ་ལ་རང་བྱུང་ཁོར་ཡུག་གིས་བཞེས་པའི་འཛིགས་སྤྱུལ་ལ་མེད་དུ་མི་རུང་བའི་གནས་འགངས་ཆེན་ཞིག་ཏུ་
ཆགས་ཡོད།

ཙོང་ཁ་རི་རྒྱུད་ཀྱི་ཕར་ངོས།

ཙོང་ཁ་རི་རྒྱུད་ཀྱི་བྱང་ངོས་སུ་ཡོད་པའི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་དགོན་སྡེ་སྟོན་ཞིག་ལ་ཕྱི་རོལ་གྱིས་དོ་སྣང་བྱུང་
ཡོད་པ་ནི་དགོན་སྡེ་འདི་དག་ཆེན་གོང་མའི་རྒྱལ་ཁམས་ལ་ཐང་ཀར་འབྲེལ་ཡོད་པའི་རྒྱུན་གྱིས་རེད། ཡིན་ནའང་ཁོ་
ཆོ་དང་དབྱུས་གཙང་གི་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་སྟོས་འཛིག་གིས་ཅུང་ཅི་ཆེན། དེ་ལྟར་ནང་། ཞོལ་ནས་སྤྱོད་བར་བྱ་བའི་
དགོན་སྡེ་འདི་དག་ལ་རྒྱབ་ཕྱོགས་ཀྱི་མཁས་པ་ཆོས་དོ་སྣང་བྱས་མེད། སྤྱོད་ཆེན་འདིའི་ནང་དུ་སྤྱོད་བར་བྱ་བའི་
དགོན་སྡེ་གཙོ་བོ་གསུམ་སྡེ་བཀའ་ལ་མ་ལོག་རྫོང་དུ་ཆགས་ཡོད་པའི་ལེན་རྟ་མེ(蓮花台)དང་། ཡུ་ཁོ། ཐང་རིང་
དགོན་པ་བཅས་སོ། རི་རྒྱུད་ཀྱི་བྱང་དང་ཤར་ངོས་སུ་ཡོད་པའི་མ་རྒྱུད་ཙོང་ཆུའི་ལུང་པ་དེ་དག་ནི། འདས་ཟེན་
པའི་དུས་རབས་ནང་ཕྱི་ནས་འོང་པའི་གནས་སྤྱོད་བ་དག་གི་སྤྱོད་གནས་སུ་གྱུར་པ་དང་། ཡུན་གྱིས་བོད་མི་ཉུང་ཤོས་
ཤིག་མ་གཏོགས་ས་ངོས་མཐོས་རུ་གཞིས་ཆགས་མེད་པའི་གནས་འདི་ནི་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆོགས་འདུས་སྤྱོད་བྱེད་ཡུལ་
ཞིག་ཏུ་ཆགས། ལོན་ཀྱང་། དགོན་སྡེ་འདི་དག་ལས་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་ལག་ལེན་བསྟར་མཁན་དང་མཐུན་རྒྱུན་
གནད་མཁན་ནི་བོད་མི་རྒྱུད་ཀྱི་མ་ཡིན་པར་གནས་འདིར་གཞིས་སྤྱོད་བྱས་ཡོད་པའི་ཉོར་དང་སོག་པོ། རྒྱ་མི་
བཅས་ཀྱང་ཡིན་ནོ། དེ་བས་འདི་རུ་ཐན་དགོན་པ་ཆེན་རྒྱུད་ཞིག་ལ་འང་མི་རིགས་སྤྱོད་ཆོགས་ཀྱིས་བོད་བརྒྱུད་ནང་
བསྟན་ལ་དད་པ་དང་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས་པའི་ལོ་རྒྱུས་རིང་མོ་ཞིག་ཡོད། ད་ལྟ་རྫོང་འདི་ནི་ཉོར་རིགས་དང་ཉོར་མི་
རིགས་ཁྱབ་ཆེ་བའི་དབང་གིས་སྤྱོད་འཛིན་ས་ཁུལ་ལྟར་རང་སྤྱོད་རྫོང་ཞེས་བཏགས། དུས་རབས་བཅུ་གསུམ་པའི་
ནང་སོག་པོས་ཡུལ་འདི་སྤྱོད་དུ་བཙན་བཟུང་བྱས་པ་ནས་1930ལོའི་བར་དུ། ཡུལ་ཁོངས་འདི་ནི་ཐུར་ཁེ་

¹ Nebesky-Wojkowitz (1996 [1956], 202).

² Nebesky-Wojkowitz (1996 [1956], 288).

(Turkic 沙陀)རིགས་སྤྱ་གཏོགས་པའི་ལེ་(李)ཚང་གི་བྱིམ་རྒྱུད་ཀྱིས་དབང་བསྐྱར་བྱས། ཡིན་ནའང་། རྒྱ་ནག་གིས་ཁོ་ཚོ་ནི་ས་སྤྱོས་དོ་སྤྱོས་ཀྱི་རྩྱེད་མི་རིགས་ལ་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད་པས། ད་ལྟ་རྩྱེད་ཞེས་འབོད།

莲花台 ལེན་རྩ་ཐེ་འམ་དགའ་ལྷན་གནས་བརྩ་འཕེལ་རྒྱས་གྲོང་།

ད་ལྟ་དགོན་པ་རྒྱུད་ཆུང་འདི་ལ་སྔོན་གྱི་དབང་ཐང་ལྟ་བུ་ཞིག་ཅ་བ་ནས་མེད། ཅོང་ཆུ་བཞུར་སའི་ཕོ་རོག་ཕྱོག་ཤར་(老鸭峡)¹ གི་སྤྱོད་དུ་དགོན་པ་ཆགས་རྗེས་དགོན་མིང་པལ་ཆེར་རྗེས་སྤྱོད་བྱས་པ་འདྲ། ལེན་རྩ་ཐེ་དགོན་པ་ནི་1694ལོར་སྤྱུལ་སྤྱུ་ལེ་ལྷ་(李家活佛)སྟེ་དགའ་དབང་ཆོས་རྒྱལ་(阿旺曲加)གྱིས་བཞེངས། ལེ་ལྷ་སྤྱུ་སྟེས་ནི་གོང་དུ་སྟེང་བའི་ལེ་ལྷ་ལུ་མི་(李土司)ཡི་བྱིམ་རྒྱུད་དུ་གཏོགས་དང་། བྱིམ་རྒྱུད་འདིས་ཆེན་རྒྱལ་རབས་ལ་བརྟེན་ནས་ས་ཁུལ་འདི་ལ་དབང་བསྐྱར་བྱས།² རོན་དངོས་སྤྱུ་ བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་དེ་ས་ཁུལ་སོ་སོའི་རིག་གནས་དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སྟོབས་ཤུགས་གཙོ་བོར་གྱུར་བ་དང་བསྟན་ནས། དབང་བསྐྱར་མཁན་གྱི་སྤྱད་གྱིས་རྒྱུད་དང་སྤྱུལ་སྤྱུ་དག་གི་བར་གྱི་ཡུན་རིང་གི་འབྲེལ་བ་ཟུམ་མ་ཆད་པར་ཡོད་པ་དེ་ནི་ཨ་མ་དོའི་དགོན་སྟེ་གཙོ་བོ་དག་གི་རྒྱུ་རྩེད་དང་འབྲེལ་བ་དེས་ཅན་ཞིག་ཡོད་དེ། ལེན་རྩ་ཐེ་ལ་ཁོངས་སྤྱ་གཏོགས་པའི་དགོན་ལག་བརྩ་ཡོད་པ་ལས། དགོན་པའི་བྱུང་ཁོངས་དང་དགོན་པའི་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་ཅོང་ཆུའི་ལུང་པར་དབང་བསྐྱར་བྱེད་མཁན་ལེ་བྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་བྱུང་ཁོངས་གཅིག་འདྲར་ཆགས་ཡོད་པ་ཞེས་ཐུག་པ་³

¹ ལུ་འི་རུ་ལུ་(乐都) དང་བཀའ་མ་ལོག་རྫོང་དུ་ཡོད།

² དགོན་པ་འདི་བཞེངས་མཁན་ནི་པལ་ཆེར་ནང་སོག་གི་གནས་ཆ་རྩེ་Chaharཞེས་པ་རུ་ཆོས་སྤེལ་གྱི་མཛད་འཕྲིན་སྟོང་བ་དང་དགོན་པ་འཛུགས་པའི་མ་དདུལ་བསྐྱེད་པའི་སྤྱུལ་སྤྱུ་གཤེགས་(蒲文成 1990, 18དང་། 年治海, 白更登 1993, 106) Gruschke (2001, 45)ཡིས་དགོན་པ་འདིའི་སྐོར་ལ་ཚན་པ་དམ་ལུ་ཞིག་གིས་འདུག ཐུག་དགོན་ཞབས་དུང་དགོན་མཆོག་བསྟན་པ་རབ་རྒྱས་(1982 [1865])གྱིས་1850ལོར་གྲེས་པའི་དགོན་སྟེ་འདིའི་སྐོར་གྱི་ཐིག་ཐུང་དེ་ལ་གཞིགས་ཤིག་དགོན་སྟེ་འདི་ནི་རྒྱ་མཚོའི་ངོས་ལས་སྤྱི་2,000ཙམ་ལས་མེད་པའི་གནས་སྤྱ་ཆགས་ཡོད། དེ་ནི་དགོན་སྟེ་འདི་རྒྱུད་པའི་རྒྱ་རྒྱུད་དང་འབྲེལ་བ་དམ་པོ་ཡོད། དགོན་པའི་མཐའ་འཁོར་གྱི་སྤྱོད་རྩེད་དག་ལ་ཕྱིའི་ཡུལ་སྤྱོད་པ་མང་པོ་གཞིས་སྟོད་བྱས་པ་དང་བསྟན་ནས། ལྷག་ལུས་ཀྱི་དགོན་སྟེ་རྩེད་པ་འདི་ལ་དང་མས་མེད་པར་གྱུར།

³ འདི་ནི་Schramཡིས་ལེ་ལྷ་ལུ་མི་李土司 སྐོར་གྲེས་ཡོད་པ་དེ་དང་གཅིག་འདྲ་ཡིན་ཏེ། ཁོ་རང་གིས་སངས་ཁྲོན་三川 ས་ཁུལ་("1930ནས་བཟུང་མེན་ཏོ་Ming huo ཞེས་འབོད།" རོང་གི་བཀའ་མ་ལོག་གསལ་མེན་ཏེ་民和)ལ་ཞེན་སྤྱད་བྱས་(2006 [1954-1961], 560)

པར་རིས་བཅོ་བརྒྱད་པ། ཅོང་རྒྱུ་ལྷོག་ཤར་གྱི་གོང་དུ་ཆགས་པའི་ལེན་ཏུ་ཐེ་དགོན་པ།

དགོན་ཕྱེ་འདི་ནི་ཞོལ་ནས་ཕྱེད་པར་བྱ་བའི་པུ་རྩེའི་དགོན་དང་འབྲུག་པར་འཕྱུག་སྒོ་ཆང་ཞིང་ཤོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་སྒོ་བ་གཉེར་བྱེད་པར་མཆོན་ཉིད་གྲ་ཆང་དང་། རྒྱུད་པ་གྲ་ཆང་། དུས་འཁོར་གྲ་ཆང་། ལྷན་པ་གྲ་ཆང་བཅས་བཞེ་ཡོད།¹ དགོན་པའི་དཔར་ཁང་གིས་སྒོ་བ་གཉེར་ལ་མཁོ་བའི་ཆོས་སྒྱུད་དང་། རིམ་པ་མཐོ་བའི་བསྟན་བཅས་གལ་ཆེན་གྱི་རིགས་ཐོན་སྐྱེད་བྱས་སྟེ། དགོན་ཕྱེ་འདི་ནི་ཅོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་གྱི་བྱང་པོས་གྱི་དགོན་ཕྱེ་མང་པོ་དག་དང་འབྲུག་པར། ཐོང་གི་(同治 རྒྱལ་མིང་གྱི་དུས་ལུན་1862-1875)ལྷི་མོའི་དུས་སྐབས་སུ་བྱུང་བའི་རྟོག་རིགས་གྱི་འབངས་ཕྱེན་ལོག་གི་དུས་སུ་ཉམས་རྒྱུ་དུ་གྱུར།

དགོན་ཕྱེ་འདི་ཡིས་གཅིག་རྗེས་གཉིས་མཐུད་དུ་རྟོག་རིགས་གྱི་ཐིང་འཁྲུག་ལ་གཤོང་གཏང་དགོས་བྱུང་ནའང་། དུས་རབས་ཉི་ལྔ་བའི་ནང་དུ་དགོན་ཕྱེ་འདིའི་ཤོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་གྱི་སྒོ་བ་གསའི་སྤྱི་ཁྱེད་ལས་ལྷག་པའི་སྒོ་ནས་རྩེ་རྒྱས་ལ་སོང་། དེ་དུས་དན་ཏྲ་(丹达喇嘛)ལྷ་མཁོས་བྱ་བས་དགེ་བཤེས་གྱི་མཆོན་གནས་ཐོབ་མ་ཐག་ཡིན་པས་ཁོང་རང་ལི་ལྷ་ཞབས་བྱུང་གི་ཡང་སྤྱུལ་དུ་བཞུགས། སྤྱི་ཁྱེད་འདི་ནི་དགོན་པ་འདི་འདེབས་མཁན་དང་ཁོང་གི་ཡང་སྤྱུལ་གཞན་དག་དང་འབྲུག་པར་ལི་བྱིམ་རྒྱུད་ནས་འོང་བེད། འདི་ནི་གྲུང་གོའི་དེད་རབས་གྱི་དུས་ལུན་ནང་གསར་དུ་བྱུང་བའི་ཆོས་མཁྲུག་མཐའི་སྤྱུལ་སྤྱི་ཁྱེད་གྲས་གྱི་གཅིག་ཡིན་ལ། ལྷག་པར་དུ་དེད་རབས་གསར་བརྩེ་བའི་རྩོད་ཀྱིས་ཁོ་ཆོའི་པ་ལུལ་ལ་ཤུགས་རྒྱུན་ཐེབས་འགོ་བརྩམས་པའི་དུས་སུ་འདྲ། ལི་བྱིམ་རྒྱུད་ཀྱིས་དེ་ལ་གཤོང་གཏང་དེ་ཤོད་བརྒྱད་ནང་བསྟན་ལ་ཁ་ཞེ་གཉིས་མེད་ཀྱིས་རྒྱབ་སྐྱོར་བྱས། དགོན་ཕྱེ་འདིས་1918ནས་1920ལོའི་བར་མཆོན་ཉིད་གྲ་ཆང་དང་། གཙོ་ཆེ་བའི་སྤྱུལ་སྤྱི་ཁྱེད་འོང་ཆེན་བསྐྱར་བཞེདས་བྱས། 1916ལོར་དགོན་པ་འདིས་དགོན་ལག་གསར་བཞེག་བཞེདས་པ་དང་། རྩེས་སུ་1937ལོར་ས་ཁུལ་འདི་ཡི་

¹ 蒲文成 (1990, 18).

དགོན་པ་གཞན་ཞིག་བསྐྱར་བཞེངས་བྱས།¹ འདི་དག་ནི་དགོན་པ་འདིའི་འཕེལ་རྒྱས་ཀྱི་ཆ་ཤས་ཙམ་རེད། དེ་ལྟ་
ན་འདྲ། དགོན་པ་འདི་ཉིད་མཉམ་ཐུང་དུ་ཉམས་སྦྱང་དུ་གྱུར། 1958ལོར་དགོན་པ་འདིར་གྲག་ཉི་ཤུ་དང་ས་ཁེང་
མུའུ་བརྒྱད་ཅུ་ཙམ་མ་གཏོགས་མེད་པར་གྱུར།

པར་རིས་བརྒྱ་དང་ཉི་ཤུ་པ། ལྷ་ཁང་གི་མཆོད་ཁྲི་དང་ལི་བྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་གདུང་རབས་བརྒྱད་པ་འཆ་དགུ་བའི་
འཕགས་པ་(李家佛)།

ལི་ལྷ་ཞབས་བྱུང་གི་གདུང་རབས་གཉིས་པ་ནི་ཀན་སུའུ་ནས་ཕེབས་ཞིང་མཆོན་ལ་ལི་ཉེ་བྱན་(李海山 1914-
1989)ཞེས་འབོད་པའི་རྒྱུ་མི་ཞིག་རེད། ཁོ་ནི་ས་ཁུལ་འདི་ནས་ཕེབས་ཞིང་ཡུལ་རྒྱུང་བའི་རྒྱུ་མི་སྤྱི་མཐོན་གྱི་
གཟིག་ཡིན།² 1960ལོར་ཁོ་རང་སྐྱེས་རབས་ནས་རྟེན་བྱིམ་པ་བྱས། ཡིན་ན་འདྲ། 1982ལོར་ཆོས་ལུགས་

¹ 蒲文成 (1990, 2, 19).

² ཞིབ་དཔྱད་Tuttle (སྤེལ་ལ་ཉེ): 'An Unknown Tradition of Chinese Conversion to Tibetan Buddhism: Chinese Incarnate Lamas and Parishioners of Tibetan Buddhist Temples in A mdo'(རྒྱུ་མི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བ་ལ་འགྱུར་བའི་ལུགས་སྤེལ་ཞིག་སྟེ། ཨ་མདོའི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱེད་དགོན་པའི་བོད་གྱི་རྒྱུ་མི་སྤྱི་མཐོན་སྟེའི་ཡུལ་མི)ལ་རྟེན།

རང་དབང་གི་སྲིད་ཁྲིམས་བསྐྱར་དར་དང་བསྐྱར་ནས་ཁོང་ཕྱིར་དགོན་པར་ཕེབས་ཤིང་དགོན་པ་བསྐྱར་བཞེངས་ལ་
ལྷ་རྟོག་མཛད།¹ 2006ལོར་འདི་གར་གྲུ་པ་གསུམ་བཞི་ཙམ་མ་གཏོགས་མི་འདུག་སྐབས་དེར་རང་གནས་
འདིར་ཕྱིན་དུས་གྲུ་པ་གཅིག་ཀྱང་མཐོང་མ་མོང་།

ཐང་རིང་དགོན་དགའ་ལྷན་བཞད་སྐབས་ཤིང་། 隆合寺/松山寺/塘尔担寺

དགོན་པ་གཙོ་བོ་འདི་ནི་1619ལོར་རྒྱལ་བ་བླ་མ་བསམ་སྒོ་པ་དགེ་འདུན་རིན་ཆེན་(1571-1642)ཀྱིས་བཀའ་
བཅུ་དོན་གྲུབ་རྒྱམ་ཚེ་འོག་ས་རམ་ལོག་བཞེངས་པ་རེད། 1590ལོར་ཁོ་རང་དབུས་གཙང་དུ་བྱོན་པ་དང་།
1599ལོར་འབས་སྐྱངས་དགོན་པ་རྒྱལ་བ་བླ་མ་འཛིན་གནས་ཐོབ།² གོ་གནས་འདི་ནི་ཕལ་ཆེར་བྱང་ཤར་ས་
ཁུལ་དུ་(ཨ་མདོ་དང་། མཚོ་སྒོན་པོའི་སོག་པོ། རྒྱུ་སྐྱེ་ཆེན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཕོ་བྲང་།)པོད་བརྒྱན་ནང་བསྐྱར་དགེ་
ལུགས་པའི་སློབ་གསོ་དར་བྱུང་གཏོང་བར་དམིགས་པའི་བླ་མ་དག་གི་འགན་འཁུལ་དང་ཆེད་ལས་སྦྱོར་བརྒྱུད་ཞིག་
ལ་འབྲེལ་བ་ཡོད་པ་དང་། དུས་རབས་བཅུ་བདུན་པའི་ནང་དུ་རྒྱལ་བ་ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་འདི་མ་ཐལ་ཡང་མི་བཞི་ལ་
བསྐྱེལ་འདུག་³

¹ 蒲文成 (1990, 18)དང་ 年治海, 白更登 (1993, 106)།

² བཀའ་དགོན་ཞབས་དུང་དགོན་མཚོག་བསྐྱར་པ་རབ་རྒྱས་(1982 [1865])ཀྱིས་"འབས་སྐྱངས་དགོན་དུ་རྒྱལ་བ་བླ་མར་བཞུགས་"
དཔེ་ཆ་འདིས་བྱང་རིང་དགོན་ཞེས་པའི་མིང་གི་འབྲི་སྐྱེད་ས་འདི་བཞོལ་འདུག་ དེ་ལས་གཞན་འདིའི་སྐོར་ 蒲文成 (1990, 24-
25)དང་ 年治海, 白更登 (1993, 102)ལ་གཟིགས་ཤིག།

³ དང་པོ་ནི་རྒྱུ་དགེ་འདུན་རིན་ཆེན་གྲུབ་དང་། གཉིས་པ་ནི་མཚོ་སྒོན་པོའི་ཕྱགས་ཀྱི་སོག་པོའི་རྒྱལ་བོ་འམ་སེ་ཆེན་ཉན་གྱི་དབུ་བླ་མ་བཞུགས་
པའི་རྒྱལ་བ་ཚོས་རྒྱུ་ཤིང་གི་སྒོ་བྲུབ་ (དུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པའི་ནང་དུ་སྐྱེ་འབྱུངས་)། 1638-1642བར་དུ་ཁོང་སྐྱེ་འབྱུངས་དགོན་
པའི་མཁན་པོ་དུག་པར་བཞུགས་ཏེ། མཛོད་དང་འདུལ་བའི་སློབ་ཁྲིད་ཀྱི་དབུ་བཅུགས། བོད་ཀྱི་ནང་བསྐྱར་དཔེ་ཆོགས་(P4463)
<http://www.tbrc.org>ལ་སྟོན། མི་སྒྲུབ་གསུམ་པར་དེ་དང་འདྲ་བའི་ཆོ་ལོ་ཡོད་པ་ཞེས་ནས་བྱེད་བར་བུ་བའི་བུ་རྒྱའི་དགོན་ལ་སྟོན།
ཆོ་ལོ་འདི་ཡོད་པའི་མི་སྒྲུབ་ཞེས་ཅི་ལྟར་བཅུན་དག་དབང་བསྐྱར་འཛིན་(Ilaghughsan)ཡིན། ཁོང་གིས་ཆེན་སྲིད་གཞུང་གི་ཕོ་བྲང་དུ་
སློབ་བསྐྱབས་མོང་། རྒྱུ་སྐྱེ་ཆེན་རིང་སོག་པོའི་ཨོ་རྩེ་(Oirat Mongol)འམ་ཡང་ན་དགའ་ལྷན་ཞེས་པའི་ཕྱགས་སུ་ཡངས། ཁོང་མ་
ཁང་ཞེས་པའི་འོག་ལས་མཐའ་མཐུག་ཁོང་ཆེན་སྲིད་གཞུང་གི་ལག་ལོག་ནས་ཐར་མ་ཐུབ། 1694ལོར་པེ་ཅིང་གསེར་ཁང་དུ་(ཞེས་ཏེ་
སྟོན་)ཁོ་ལ་ཏ་ཅང་བརྗོད་དག་འབའི་གདུབས་གསོད་(凌迟)ཅེས་པ་ལག་བསྟར་བྱས་ཏེ་སྤྲིན་ཁྲིམས་བཅད། འདི་ནས་བསུང་ཆོ་ལོ་འདི་
ལྷ་བུ་བསྐྱེལ་བར་མཚམས་ཆད་སོང་བར་འདོད། ཞིབ་ཏུ་Ahmad(1970, 276-182, 324)ལ་སྟོན།

པར་རིས་ཉེར་གཅིག་པ། ཐང་རིང་དགོན་པའི་ཞིག་གསོ། ཙེ་ཁའི་རི་རྒྱུད་ནི་འདིའི་རྒྱལ་མོགས་སུ་ཡོད།

རྒྱུ་ལྷན་རིན་ཆེན་གྱིས་ལྷ་སར་མོ་ངོ་བཅུ་ཙམ་ལ་སློབ་གཉེར་བྱས་རྗེས་ཕྱིར་ཨ་ཏོར་མེའམ།
སྐལ་ས་དེར་པམ་ཆེན་སྐུ་ཕྱེད་བཞི་པས་བཀའ་བཅུ་དོན་གྲུབ་མངགས་ཏེ་ཁོང་ལ་དགོན་པ་འདི་དང་མཚན་ཉིད་གྲ་
ཚང་ཞིག་བཅས་བཞེངས་པར་རོགས་རམ་མཛད།¹ རྣམ་རབས་གཅིག་ཙམ་འདས་པའི་ཆོ་ན། པམ་ཆེན་སྐུ་ཕྱེད་
བཞི་པའི་དངོས་སློབ་ཞིག་དགོན་པ་འདིའི་མཁན་པོར་བཞུགས་ཏེ། 1723ལོར་རྒྱུད་པ་གྲ་ཚང་ཞིག་བཅུགས།
1698ལོར་དགོན་པ་ཆེས་ཆེར་འཕེལ་ཏེ་གནས་འདི་གྲ་པ་900ལྷག་གི་གདན་སར་གྱུར། རྣམ་རབས་བཅུ་དྲུ་
པའི་དཀྱིལ་ཏུ་གྲ་པ་500ལས་ལྷག་ཙམ་ལས་མི་འདུག་² དགོན་པ་འདིས་འབྲས་སྤངས་བཀྲ་ཤིས་སློ་མང་གྲ་ཚང་
གི་ཡིག་ཆ་བཀོལ་ཅིང་། སློས་སུ་སློ་མང་གྲ་ཚང་བརྒྱུད་ནས་འཛམ་བུའི་གླིང་གི་དགོན་པ་ཆེ་གསུམ་ཏེ། འབྲས་སྤངས་
དགོན་ཆེན་གྱི་སྐུ་ཏུ་འབྱུང་ཡུལ་གཙོར་བོར་གྱུར།³

Georges Dreyfus (2006)ཡིས་'འབྲས་སྤངས་མཚན་ཉིད་གྲ་ཚང་གི་མཚན་སྐྱོར་ཞིག'
(An Introduction to 'Bras spungs' Colleges)'ཞེས་བྲིས་པའི་ནང་དུ་སློ་མང་གྲ་ཚང་གི་གྲ་
པ་པལ་ཆེ་བ་ནི་ཨ་ཏོར་མོག་པོ་ནས་ཕེབས་ཞེས་གྲུང་ཡོད་མོད། སྐུ་ཏུ་འབྱུང་གསལ་ལྟར་ན། ཁོ་ཆོ་དགོན་ཕྱེ་

¹ དགོ་ལུགས་པའི་སློབ་གསོའི་མ་ལག་གི་སློར་ལ་ཞིབ་ཏུ་Dreyfus 2003ལ་སྟོན། <http://www.drepung.info>ཡི་སློབ་
གསོ་(Education)'ཞེས་པའི་ཕྱི་ཆོན་ལས་བྱུངས།

² 蒲文成 (1990, 25), དེབ་ཐེར་རྒྱུ་མཚོ་(安多政教史)ལས་བྱུངས།

³ འབྲས་སྤངས་སློར་གྱི་གནས་ཚུལ་ཞིབ་ཏུ་Georges Dreyfusཡིས་བྲིས་པའི་'Introductory Essay(དོ་སློབ་རང་བཞིན་
གྱི་རྩོམ་ཡིག)'དང་'An Introduction to 'Bras spungs's Colleges(འབྲས་སྤངས་མཚན་ཉིད་གྲ་ཚང་གི་མཚན་སྐྱོར་
ཞིག)'ཅེས་པའི་དུ་ཕྱེད་གི་རྩོམ་ཡིག་སྐད་ཀྱི་དང་བཅས་ཡོད་པ་འདི་འདྲེས་ཏེ་<http://www.drepung.info>ལ་སྟོན།

གང་དག་ནས་ཕེབས་པ་དང་རྒྱ་རྒྱུ་ཕེབས་ཚུལ་གྱི་རང་བཞིན་དང་ཞིབ་པ་ལ་སྤྲོད་ཀྱི་ཞིབ་འཇུག་བྱས་མི་འདུག
ཨ་མདོ་བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་དགོན་སྡེ་འདི་དག་གི་གལ་ཆེན་རང་བཞིན་ནི་བཀྲ་ཤིས་སྒོ་མང་(འབྲས་སྤྲངས་མཆོན་ཉིད་
གྲུ་ཆང་གི་ཡ་གྲུལ་ཞིག་ཡིན་ཏེ། འབྲས་སྤྲངས་དགོན་པའི་གྲུ་པ་10,000ལྷག་གི་ཁྲོད་དུ་གྲུ་ཆང་འདིས་གྲུ་པའི་
གྲངས་འཛོམས་3,500ནས་4,500ཙམ་ཟེན།) ¹ གི་སྤྱོད་གནས་ཀྱི་སྡེ་ཆོན་བཀར་བའི་ཁང་ཆོན་བཅུ་དྲུག་དང་
དེའི་ཁོངས་གཏོགས་སུ་གྱུར་བའི་མི་ཆོན་གྱི་ནང་དུ་གསལ་བོར་མདོན་ཡོད། ཁང་ཆོན་གྱི་བྱང་ཆོས་ནི་ས་ཁུལ་ཁག་
གཅིག་ནས་ཕེབས་པའི་གྲུ་པ་དག་ལ་བཅའ་སྤྱོད་དང་སློབ་གཉེར་གྱི་མཐུན་སྦྲེལ་སྤྱོད་པ་དང་། གཞན་ས་ཁུལ་མི་འབྲ་
བ་ནས་ཕེབས་ཤིང་ཕན་ཚུན་སོ་སོའི་ཡུལ་སྐད་ལས་ནས་གོ་བརྟུན་དཀའ་བའི་གནད་དོན་ཐག་གཅོད་བྱས་པ་
བརྒྱུད་དེ་འབྲས་སྤྲངས་དགོན་པའི་ཁོངས་སུ་འདུ་བར་བྱེད་པ་དེ་རེད། ཁང་ཆོན་བཅུ་དྲུག་ཡོད་པ་ལས་གཙོ་བོ་
བསམ་སྒོ་དང་། ཉར་གདོད་། གུང་རུ། དྲ་སྟེ་བཅས་བཞི་ནི་ཨ་མདོ་ལ་འབྲེལ་བ་དམ་པོ་ཡོད་པ་མ་ཟད། བྱང་ཕྱོགས་
ཀྱི་སོག་པའི་ལྷ་སྟེ་དག་ལ་འབྲེལ་བ་ཆེ། ཡུལ་ལུང་འདི་དག་ནས་ཕེབས་པའི་གྲུ་པ་དག་གིས་དབྱུས་གཅོད་ལ་མ་
བྱོན་པའི་སྤྱི་མ་ཨ་མདོ་ནས་སློབ་གཉེར་བྱེད་པ་རེད།²

བསམ་སྒོ་ཁང་ཆོན་གྱིས་ཕལ་ཆེར་འབྲས་སྤྲངས་དགོན་པའི་མི་ཆོན་གྱི་བྱེད་ཀ་(བཅུ་ཟེན་པ་གསལ་
གསལ་ལྟར། ཐང་རིང་དང་། བཞོ། ལེན་ཏུ་ཐེ། དགོན་ལུང་། བཅན་པོ། བས་མདོ། སྤྱ་འབྲུམ། གྲོ་ཆང་། ལམ་པ། ལལ་
ཁ་བཅས་ལས་གཉིས་མ་གཏོགས་ཆང་མར་ཨ་མདོའི་དགོན་མིང་ལྟར་མིང་བཏགས་འདུག ལྷག་པར་དུ་མང་ཆེ་བ་
ནི་མ་ཚུལ་བྱང་ཕྱོགས་སུ་ཆགས་ཡོད་པའི་དགོན་སྡེ་དག་རེད། འདིའི་དང་པོ་གསུམ་ནི་བཀའ་མ་ལོག་རྩོད་ཀྱི་ཡོད།³
སྤྱོད་འག་འདི་དག་ནི་སྤྱི་མར་ཕལ་ཆེར་བསམ་སྒོ་ཁང་ཆོན་གི་ཉེ་འགལ་དུ་ཡོད་པར་འདོད་དེ། དེ་ལ་བོད་དང་ཉི་
མ་ལ་ཡའི་དཔེ་མཛོད་ཁང་(Tibetan and Himalayan Library)ཞེས་པའི་དྲ་ཚུགས་སུ་
Georges Dreyfusཡིས་མཛད་པའི་འབྲས་སྤྲངས་དགོན་གྱི་སྤྱི་མེད་དུ་བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་གྲང་རོ་
(Northern Ruins)ཞེས་ཏུ་གསུངས་ཡོད།⁴ ངས་འབྲེལ་བ་འདི་རྒྱུ་གྲུབ་པའི་སྒོར་གྱི་ལོ་རྒྱུས་མི་འཕེལ་
ཡིན་ནའང་། བསམ་སྒོ་ཁང་ཆོན་གྱི་མིང་འདི་ཉིད་ནི་ཕལ་ཆེར་ཐང་རིང་དགོན་པ་འདེབས་མཁན་གྱི་བསམ་སྒོ་པ་

¹ Goldstein (1989, 30 n. 41) ལ་རྟེན།
² ཁང་ཆོན་གྲུང་རུ་ཡང་ཨ་མདོ་དང་འབྲེལ་ཆེན་པོ་ཡོད་དེ། ལྷག་པར་དུ་གྲུང་རུ་ཁལ་འགོ་མའི་སྤྱུ་སྤྱུ་ཕྱེད་རིམ་བྱོན་དང་འབྲེལ་ནས་
ཡོད་(Fagen 2010ལ་རྟེན།)
³ མཚོ་ཁ། ལྷ་མོ། བཅན་པོ། ད་དུང་དགོན་ལུང་བཅས་ནི་ཨ་མདོའི་དགོན་སྡེ་དག་དང་འབྲེལ་བའི་བཀྲ་ཤིས་སྒོ་མང་གི་མི་ཆོན་གཞན་དག་
ཡིན། དེ་ལས་ཕྱི་མ་གཉིས་ནི་ཉར་གདོད་ཁང་ཆོན་ཁྲོད་ཀྱི་མི་ཆོན་གཉིས་ཡིན་ལ། གཙོ་བོ་འབྲོག་ཁུལ་ནས་དགོན་པ་འདི་དག་ལ་ཕེབས་པའི་
གྲུ་པ་དག་གསལ་བྱེད། Dreyfusཡི་ཚཱ་མ་ཡིག་https://bit.ly/35giUJc ལ་རྟེན། འབྲིང་རིམ་གྱི་ཁང་ཆོན་བརྒྱུད་ལས་མ་
མཐར་གཉིས་ནི་ཨ་མདོ་(སྤྱ་འབྲུམ་དང་རྩུང་རྒྱུ)དང་འབྲེལ་ཡོད་པ་དང་། དེ་ལས་གཞན་ཁང་ཆོན་རྒྱུད་བཞི་ལས་ཏུང་མཐའ་གཉིས་ཀྱི་དང་
ཨ་མདོ་(རྩུ་བཟང་དང་ཐེ་བོ)དང་འབྲེལ་ཡོད།
⁴ འབྲས་སྤྲངས་ཀྱི་དྲ་ཚུགས་http://www.drepung.info ལས་བར་སྤྱོད་(Spaces)ཞེས་པའི་སྡེ་ཆོན་ལ་རྟེན།

དགེ་འདུན་རིན་ཆེན་ཅན་ཡང་ན་ཨ་མདོ་བ་གཞན་ཞིག་ཏེ། དགེ་འདུན་ཁྱེད་ཀྱི་ཕ་ཞེ་བྱུག་པར་(1692ནས་1695
བར་དུ)བཞུགས་མཁན་བསམ་སྒྲོ་སྤྱོད་པ་རྒྱ་མཚོ་(1629-1695)དང་འབྲེལ་བ་དམ་པོ་ཡོད་མིང་།¹ བསམ་སྒྲོ་
ཞེས་པའི་མིང་བརྟུང་འདི་ཆེས་ཐོག་མར་གྲོ་ཚང་དགོན་པ་(1392ལོར་བཏབ།)འདེབས་མཁན་གྲས་ཀྱི་གཅིག་ལ་
ཐོགས་ཡོད་དེ། མཚན་ལ་བསམ་གཏན་སྒྲོ་ཐོས་(བསམ་མིང་ལ་བསམ་སྒྲོ།)ཞེས་སུ་འབོད། ཁོང་དང་ཁོང་གི་ཁུ་
གཉིས་ཀྱིས་གྲོ་ཚང་དགོན་པ་འདེབས་རྒྱུས་མཛད་ཅིང་། ཁོང་གཉི་ཀ་རྩེ་ཙོང་ཁ་བའི་སྒྲོབ་མ་ཡིན་ལ་རྩེས་སུ་མིང་
(明)རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ལོ་བུ་དུ་རྒྱལ་བོའི་དབུ་སྒྲར་བཞུགས། མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ལོ་བུ་དེ་ཁོང་ཆོའི་དགོན་པའི་
སྤྱིན་བདག་གཙོ་བོ་ཡིན་ཞིང་དུས་རབས་མང་པོར་ས་ཁུལ་འདི་ལ་དབང་བསྐྱར་བྱས།²

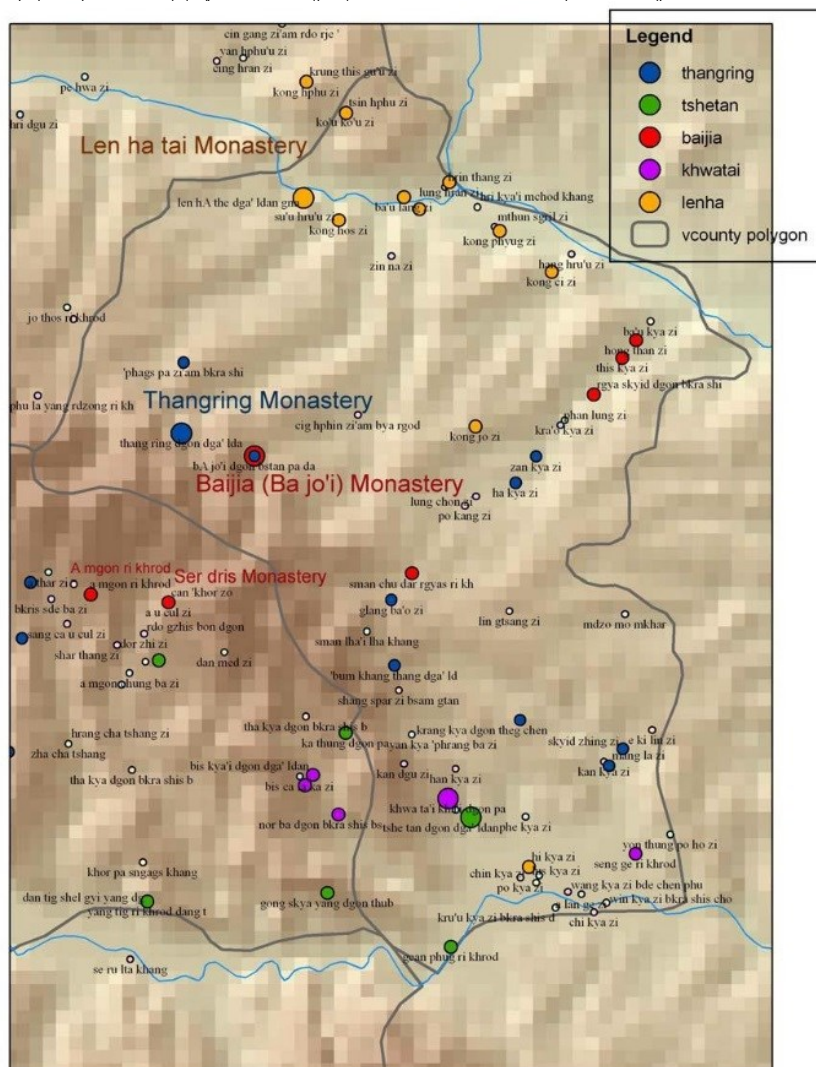
ཐང་རིང་དགོན་པའི་(གོང་གི་པར་རིས་ཉེར་གཅིག་པ་ལ་ཁྱོས།)ཁོངས་གཏོགས་སུ་གྱུར་པའི་དགོན་
ལག་དག་ནི་ན་གཞོན་དག་ལྟ་སའི་འབྲས་སྤངས་དགོན་ལ་བསྟོད་བྱེད་ཀྱི་གྲུ་གཟིངས་ལྟ་བུ་ཞིག་རེད། མ་དགོན་
ཐང་རིང་དགོན་པ་ལ་བྱ་དགོན་ཉི་ཤུ་རྩ་བཞེད་ཡོད། མང་ཆེ་ཤོས་ཉི་འགྲམ་དུ་ཆགས་ཡོད་ལ། ལ་ལ་ནི་རྒྱུང་རིང་ཀན་
སུའུ་ཡི་དར་གོས་ཚོང་ལམ་སྟེ། ལོང་ལྷུ་ལོ་ 凉州 (ད་ལྟའི་མིང་ལ་བོ་ལུ་བོ་ 武威 ཞེས་འབོད་)ཡིས་གནས་དང་ཉི་
མར་ཡོད། དེ་ལས་མེན་རྟ་བུ་བུ་དགོན་པ་དང་བུ་རྩེ་དགོན་གཉིས་ལ་རང་རང་གི་ཁོངས་གཏོགས་སུ་གྱུར་པའི་དགོན་
པ་(རེ་རེ་བཞིན་དུ། བཅུ་བཞེད། བཅུ་བདུན།)ཡོད་དེ། ཐང་རིང་དགོན་པར་སྤྱིར་ཁོངས་གཏོགས་སུ་གྱུར་བའི་བྱ་
དགོན་དང་དེ་འབྲེལ་གྱི་ལྷ་སྟེང་ཐོན་ཁུངས་བཞི་རྩ་ཞེ་གསུམ་ཡོད་པས། ཨ་མདོའི་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་ཤེས་རིག་དང་
དཔལ་འབྱོར་གྱི་འཕེལ་རྒྱས་ལ་དགོན་པ་འདི་ཡིས་དབང་བསྐྱར་བྱེད་ཀྱི་ཚུ་ཡོད། གལ་ཏེ་ཨ་རི་རྒྱལ་ཁབ་དཔེར་
བྱངས་ན། དེ་ནི་ཕྱོགས་བཞིའི་སྒྲོབ་བུ་འགྲུག་པའི་སྒྲོབ་བུ་འཕམ་ཡང་ན་ཨ་རིའི་བྱང་ཤར་ས་ཁུལ་གྱི་སྒྲོབ་འབྲིང་གི་
བཅའ་རྒྱུད་སྒྲོབ་བུའི་དཔུང་སྟེ་Ivy Leagueཡིས་དོན་གཉེར་སྒྲོབ་བུའི་ཚོགས་སྐད་གྲགས་ཚད་པའི་སྒྲོབ་ཆེན་
ལ་འགོ་ཁུབ་པའི་མཐུན་རྒྱུན་སྒྲོད་པ་དང་གཉིས་སུ་མ་མཆིས། ཡིན་ནའང་ཅུང་ཟད་མི་འདྲ་ས་ནི་དགོན་སྟེ་འདི་དག་
དང་མེ་འབྲས་དགེ་གསུམ་བར་གྱི་འབྲེལ་བ་ནི་འགྱུར་མེད་གཏན་འཇགས་དང་ཆགས་དམ་པའི་དོད་མ་འོག་གནས་
ཡོད།³

¹ དུང་དཀར་སྒོ་བཟང་འཕྲིན་ལས་(2002, 365-366)། བསམ་སྒོ་པ་སྒྲོ་མ་འདི་དག་གི་གྲས་ལས་གཅིག་གིས་པལ་ཆེར་དབུས་གཙང་
གི་དགེ་ལུགས་པའི་སྒྲོབ་གསལ་མ་ལག་ནང་དུ་མཚན་ཉིད་གྲོ་ཚང་དགེ་འདུན་གྱུར་བྱེད་པའི་ཕྱོགས་ལ་རྟུལ་པ་ཆེར་བོན་ཡོད། དེ་ནི་ཁོ་རང་
དགེ་འདུན་དུ་ལས་བསྒོ་མ་བྱས་པའི་དུས་རབས་གཅིག་གི་སྒོན་ནས་བཟུང་ཨ་མདོའི་ཤར་ཕྱོགས་ས་ཁུལ་དུ་འཕེལ་རྒྱས་ཆེན་པོར་སོང་ཡོད་
པ་ཞིག་ཡིན།

² བྲག་དགོན་ཞབས་དྲུང་དགོན་མཚན་བཞུན་པ་རབ་རྒྱས་1982 [1865], 22ལ་ཁྱོས། གཞན་
<http://www.tbrc.org> P10316ལ་ཁྱོས་དེ་གོང་གི་གནས་ཚུལ་དང་དབུད་བཞུར་མཛོད།

³ ཞིབ་དུ་Dreyfusཡི་ཚུ་མ་ཡིག་<https://bit.ly/36tZCBd>ལ་ཁྱོས།

པར་རིས་ཉེར་གཉིས་པ། ལེན་རྟ་ཐེ་དགོན་པ་ནི་ཙོང་ཆུའི་བྱང་སྤྱོད་སྤྱུ་ཆགས་ཡོད། མ་དགོན་གཞན་གཉིས་(ཆོ་
རྟ་དང་ཁ་ཏའི་ཁའི་དགོན།)ལ་ཁོངས་གཏོགས་གྱི་ས་ཁུལ་རྒྱ་ཆུང་བས་འདིར་སྤྲེང་མེད།

Bka' ma log/ Minhe County Map of "Mother" and "Son" Monasteries map by Karl Ryavec

གྲུ་ཆོང་རེ་རེ་དོད་དམ་པས་ཁོ་ཆོང་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་དགོན་སྤྱེད་གཞི་འབྲེལ་སྤྱོད་ཆང་བའི་ཐོག་ལྷུང་རྒྱུ་པ་ཞིག་སེམས་
ཆུང་དང་ཉར་ཆགས་བྱས་ཡོད་པས། ཨ་མདོ་ནས་མེས་ཞིང་སེམས་འབྲེལ་དགོན་གསུམ་ནས་སྤྱོད་གཉེར་བྱེད་འདོད་ཀྱི་གྲུ་པ་དག་རང་རང་གིས་
ཆའི་དགོན་པ་དག་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་པའི་གྲུ་ཆོང་ལ་ཞུགས་པར་སྐབས་བདེ་བ་སྤྲེང་ཡོད།

བཱེའི/པཱཱ། (= 巴州/BAIJIA)དགོན་བསྟན་པ་དར་རྒྱས་སྤྱིང་། (红山寺/弘善寺/洪山寺)

དགོན་པ་འདི་དུས་ནམ་ཞིག་ལ་བཞེངས་པར་བཞེད་ཚུལ་མི་མཐུན་པ་མང་པོ་ཡོད། ལུངས་ལྟར་ཡིག་ཆ་སྟོར་ཞིག་ལྟར་ན་མིང་འདི་དང་འབྲེལ་བའི་དགོན་པ་ཞིག་མིང་རྒྱལ་རབས་(1368-1644)སྐབས་སུ་ཡོད་པར་འདོད་དེ། 1519མོར་རྟོང་རྒྱན་སི་ཟེར་བའི་དགོན་པ་ཞིག་བོད་ཀྱི་འབྲོག་པས་གཏོར་བཤིག་ཏུ་བཏང་བ་དང་། རྗེས་སུ་འདི་ཉིད་བསྐྱར་བཞེངས་བྱས། འདི་ནི་པལ་ཆེར་མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྐབས་སུ་གྲོ་ཆོང་དགོན་པ་(瞿 昙 寺)དང་འབྲེལ་བའི་བླ་མ་ཞིག་གིས་བཞེངས་པ་ཡིན་སྟེ། ¹ ཡང་ཡིག་ཆ་གཞན་ཞིག་ལྟར་ན། འདི་ལྟ་བུའི་གོང་མའི་རྒྱལ་སྟོར་ནི་ཆེན་རྒྱལ་རབས་སྐབས་སུ་རྒྱུན་མཐུན་བྱུང་ཡོད་དེ། གོང་མ་ཁང་ཞེས་(康熙 རྒྱལ་སྤྱིད་དུས་ལུན་ 1661-1722)ཡང་ན་ཤར་ཕྱོགས་རང་དབང་གི་རྒྱལ་བོའི་(远 东 自 在 王)ཁྱིའོའི་དུས་སུ་གོང་མས་སྐུ་དངོས་སུ་དགོན་པ་འདིའི་བླ་མ་སྐུ་ཕྱེད་རིམ་བྱོན་པ་ཆོ་ལོ་བསྟུལ་རྟེ། ལྷ་ཁང་འདི་ལ་ཅུ་པན་(匾)ཞིག་དང་། རལ་གྱི་(剑)གཅིག་ཐམ་ག་(印)གཅིག་ ལོ་རེ་ལ་དདུལ་སྤང་500ཙམ་སྟེས་དང་མཆོད་མའི་ཐེབས་སུ་བསྟུལ་པ་མ་ཟད། བཀའ་བསྟན་གསུང་རྟེན་ལ་འདི་ཉིད་བསྐྱར་བཞེངས་མཛད།²

¹ Schram (2006 [1957], 347)ལྟར་ན། མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྤྱིད་གཞུང་གི་མ་དདུལ་དང་ཐོན་ལུངས་ཀྱི་མཐུན་རྟེན་ལ་བརྟེན་ནས་དགོན་མིང་འདི་དང་གཅིག་འབྲེལ་པའི་དགོན་པ་ཞིག་གྲོ་ཆོང་དགོན་པས་(瞿 昙 寺) བཞེངས། ཟེའིང་གི་ལོ་རྒྱུས་ཟེན་ཐོ་(ch. 15, འོག་དོས་ 13)ལས་དྲངས་ཞེས་བྲིས་འདུག་ ཟེའིང་ལོ་རྒྱུས་(西宁 卫 志 1993 [1657], 154-157)ལས་མིང་རྒྱལ་རབས་སྟོར་གྱི་འབྲེལ་ཡོད་ཀྱི་ཆོན་པ་ལ་བལྟས་ན་འདྲ། རྟོང་རྒྱན་དགོན་པ་ཟེར་བ་ཞིག་འཁོད་མི་འདུག་ ཟེའིང་གི་ལོ་རྒྱུས་གསར་བའི་(西宁 府 新 志 1982 [1746], 377)ནང་དུ་རྟོང་རྒྱན་དགོན་པ་དང་གྲོ་ཆོང་དགོན་པ་གཉིས་འོག་དོས་གཅིག་གི་དོས་སུ་གཅིག་འབྲེལ་གཅིག་མཐུད་ཀྱིས་འབྲེལ་རྟེན་གཏོགས་འཁོད་མི་འདུག་ དེ་བས་Schram ཡིས་པར་གཞི་གསར་བ་དེ་བཞེས་ཡོད་པ་མངོན་གསལ་རེད། 1519མོའི་རྟོང་རྒྱན་སྐུ་འདི་ལ་ཐེབས་པའི་གཏོར་བཤིག་སྟོར་Schram (311, ཟེའིང་ལོ་རྒྱུས་ལས་དྲངས། ch. 31, P.15a)ལ་ལྟོས།

² 蒲文成 (1990, 27). དགོན་པ་འདིའི་བླ་མ་ཞིག་གི་བང་མོའི་རྟོང་ལོ་དོས་སུ་འདི་ལྟར་བཞེད་ཡོད་དེ། མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་གོང་མ་ཡོང་ལི་(永乐皇帝)ཡི་སྤྱིད་སྟོར་གི་དུས་འགོ་ལ། དཔུས་གཙང་གི་གྲུ་པ་བཞེ་མིང་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་ཐོབ་དུ་བྱོན་རྟེན་རྒྱལ་ཁབ་འདབ་བསྐྱར་བར་ལག་རྟེན་མཛད་(辅佐明廷)། ཁོ་ཆོའི་བློ་དཀར་གཞུང་དྲང་གིས་ཀྱུན་གྱི་ཡིད་སེམས་རབ་ཏུ་བཀྲག་པས། རྒྱལ་བསྟན་སྟེན་ལ་འདབ་བའི་དབུ་བླ་ཆེན་མོ་(灌顶普惠弘善大国师)ཡི་ཆོ་ལོ་བསྟུལ། མི་ཆེ་གོ་མོ་ཞིག་གིས་མིང་འདི་བསྟུལ་བར་ཡིན་སྟེད་དེས། དགོ་ལུན་('great goodness' 弘善)ཞེས་པའི་ཆོག་སྟོར་གྱིས་དགོན་པ་དང་འབྲེལ་བ་ཆེར་ཡང་མི་སྟོན་བསམ། ཡིན་ན་འདྲ། གནས་ཚུལ་འདིས་ཆོ་ལོ་འདི་བསྟུལ་མཁས་རྒྱུ་མི་དང་དགོན་པའི་བར་ཀྱི་མིང་རྒྱལ་རབས་ནས་ཆེན་རྒྱལ་རབས་བར་བྱུང་བའི་རྒྱུན་མཐུད་ཀྱི་འབྲེལ་བ་དེ་གསལ་བོར་སྟོན་ཐུག། 自在王 ཅེ་རང་ཚུགས་ཐུབ་པའི་རྒྱལ་བོར་དང་"Ishvaradeva, a title of Shiva, king of the devas . . . also a title of Vairocana"ལ་གོ་བསྟུངས་ཆོག་(Soothillདང་ Hodous 1976 [1937]), 218; <https://bit.ly/2CUaj2t>ལས་ཨང་ཕྱིས་པར་གཞི་ཅན་གྱི་ཆོག་མཛད་ལ་ལྟོས།

པར་རིས་ཉེར་གསུམ་དང་ཉེར་བཞི་པ། གོང་མ་ཁང་ཞི་(1695)ནས་གནད་བའི་དེང་རབས་ཀྱི་སྐད་རིགས་
གསུམ་ཅན་གྱི་ཅོ་པན། རྗེས་མ་དེ་འདི་ལྟར་གྲོག་སྟེ། བྱམས་ལྷན་སྤྱིན་གྱི་འདུ་ཁང་(慈雲殿)། རིག་གསར་
སྐབས་སྤུས་སྤྱད་བྱས་པའི་ཅོ་པན་(སྟོའམ་ཅོག་ཅོ་རུ་བཀོལ་སྟོན་བྱས་པ)འདིའི་མཐའ་རྒྱན་ལ་ད་ལྟ་སྟོལ་རྒྱན་གྱི་
ཁྱད་ཚོས་ལྷན་པའི་སྟོམ་གཞི་སྤྲད་ཡོད།

དགོན་པ་འདིའི་ཆེས་སྤྱི་བའི་འབྲུང་ཁུངས་གང་ཡིན་ནའང་། ད་ལྟའི་དགོ་ལུགས་པའི་སྐྱོན་ཆོགས་ཀྱིས་དགོན་པ་
 འདིའི་ཐོག་མའི་འབྲུང་ཁུངས་དེ་ཆེན་ཆུལ་རབས་ཀྱི་དུས་འཁོ་ལ་ངོས་འཛིན་བྱས་ཡོད་དེ། སྐྱོན་གྲགས་ཆེན་པོ་མེད་
 ནའང་གཙོ་གནད་ཡི་པའི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བ་གྲུ་ཤི་སེ་ཆེན་ཆོས་རྒྱུ་ཤི་ 国师 སྤེ་ཆུལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་
 གྲའི་དོན་དང་། སེ་ཆེན་ཞེས་པ་སོག་པོའི་སྐད་ཡིན་ལ་དོན་ཤེས་རབ་ལ་འཇུག་ བོད་སྐད་དུ་ཆོས་རྒྱུ་ཤི་ཞེས་པ་བཅས་
 ཀྱིས་ཁོང་གི་མིང་གྲགས། ཡིས་དགོན་པ་འདི་དབང་དུ་བསྐྱར་བའི་དུས་དེ་ཡིན། ཁོང་ནི་པལ་ཆེར་ཨ་མདོ་ནས་
 འབྲུངས་པའི་མི་ཉམ་གི་རུས་རྒྱུད་དངོས་ཞིག་ཡིན། ¹ མི་སྤྱི་འདིའི་སྐོར་གྱི་ཆེས་སྤྱི་ཤེས་ཀྱི་ཡིག་ཆ་ནི་Saghang
 Secen ཡིས་མཛད་པའི་1662 Erdeni-yin ལྟར་ན་གྲུ་ཤི་སེ་ཆེན་ཆོས་རྒྱུ་ཤི་ཆུལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་གྲའི་དང་། དར་
 ཁན་darqan (དར་ཁན་ཏེ་སོག་པོའི་ཆུལ་བོར་དབུ་ཁལ་འཇམ་མི་དགོས་པའི་གྲུ་པ་དང་སྐུ་དག་ལ་གོ།)
 བསྐྱུགས་པའི་བུ་བཅས་ཡིན། ² མི་སྤྱི་རྒྱུད་བའི་པའི་ལ་དེ་ལྟ་བུའི་མཚན་འདོགས་ཆུལ་སྤྱི་ཆོགས་ཡོད་པ་ལས་ཁོང་ནི་
 རྒྱ་བོད་སོག་གསུམ་གྱི་རིག་གནས་དང་ཆབ་སྲིད་སྒྲིབ་མཚམས་ཀྱི་ལུང་པ་ཞིག་ནས་སྐུ་འབྲུངས་ཏེ་དེ་ཡི་བར་གྱི་མི་
 སྤྱི་གལ་ཆེན་ཞིག་ཏུ་ཆགས་ཡོད་པ་གསལ་བཤད་བྱས། ཁོང་ནི་མཐའ་མཚམས་འདིའི་ས་སྤྱོས་རྩོམ་སྤྱོས་ཀྱི་མི་ཞིག་
 ཡིན་ལ། ཁོང་གི་པ་ལུལ་དང་འབྲེལ་པའི་རིག་གནས་གཙོ་བོ་དེ་འདི་ནང་དུ་ཁོང་ལ་ངོས་ལེན་ཐོབ་པའི་གོ་གནས་དེ་
 ཡོད་པ་དང་། རྒྱུ་སྤྱོད་ཁོང་གིས་མོ་ཁུ་ཏིན་Mukden དང་ཆེན་ཆུལ་རབས་ཀྱི་པོ་བླ་དུ་གྲུ་པ་འབྲས་ཆེན་པོ་
 གྲུངས། ཁོང་གིས་སྐད་རིགས་མང་པོ་འཆད་ཤེས་ངེས་ཏེ། མ་མཐར་སོག་སྐད་དང་བོད་སྐད་ དེ་ལས་གཞན་དུ་
 མན་རྒྱ་སྐད་དང་རྒྱ་ནག་སྐད་ཀྱང་པལ་ཆེར་སྤྱི་ཤེས་སྤྱོད། 1560ནས་1570ན་བར་ཨ་མན་ཅན་(Altan
 Khan 俺答汗) ཀྱིས་ཨ་མདོའི་ཕྱོགས་ལ་དབང་བསྐྱར་རྒྱུ་དབང་སྐུ་ཕྱིད་གསུམ་པ་དང་བཞི་པ། ད་དུང་
 སོག་པོའི་དཔོན་པོ་འགའི་རྒྱུ་སྐྱོར་འོག་ཕྱོགས་འདིར་དགོ་ལུགས་པའི་བསྐྱར་པ་དར་བར་མཛད་པ་དང་། ཁོང་ནི་
 སོག་པོས་བདག་གིར་བཟུང་བའི་གནས་ཆུལ་འདི་ལྟ་བུའི་འོག་ཨ་མདོ་ནས་འཆར་ལོངས་བྱུང་ཞིང་། 1640ལོ་
 ཅན་ལ་ཆུལ་དབང་སྐུ་ཕྱིད་པ་དང་པའི་ཆེན་སྐུ་ཕྱིད་བཞི་པ་མཚོག་གིས་སེ་ཆེན་ཆོས་རྒྱུ་ཤི་མན་རྒྱ་གོང་མའི་མདུན་
 སར་སྐུ་ཆབ་ཏུ་མངགས་དུས་ཁོང་ལ་ཆུལ་བ་(ilaghughsan) ཞེས་པའི་ཆོ་ལོ་བསྐྱུལ།

ང་ཆོས་ཐོག་མར་དུས་རབས་བཅུ་དགུ་བའི་སྟོན་གྱི་ལོ་ཆུས་ཡིག་ཆ་ཞིག་ལ་བརྟེན་ནས་དགོན་པ་འདི་
 བཞེངས་མཁན་གྱི་མིང་དེ་སེ་ཆེན་ཆོས་རྒྱུ་ཤི་ཆུལ་བའི་འཕྲིན་ལས་པ་སྤྱོད་པ་རྒྱ་མཚོ་ཡིན་པ་ཤེས། ³ ཡིན་ནའང་རྒྱུས་

¹ 2006ལོར་སྤྱོད་འདིའི་སྐུ་ཕྱིད་བཙོ་ལྷ་པ་སྐུ་འབུམ་དགོན་དུ་བཞུགས།
² Saghang Secen - Ssanang Ssetsen [Sagang Sečen] (1990 [1662] v I, 178).
³ བླ་མ་དགོན་ཞབས་དུང་དཀོན་མཆོག་བཞུན་པ་རབ་རྒྱས་(1982 [1865], 180) ལྟར་ན། ཁོང་ནི་ཉིན་མང་དགོན་གྱི་འགམ་དུ་སྐུ་
 འབྲུངས་ཤིང་། ཀར་(མགར་Mgar?) རིགས་རྒྱུད་དུ་གཏོགས། 蒲文成 (1990, 27) ཡིས་ཉིན་མང་དགོན་ནི་དབུས་གཙང་དུ་ཡོད་
 པ་ངོས་བཟུང་འདུག འོན་ཀྱང་། ངས་འདིའི་བདེན་དཔང་མཐོང་མ་སོང་། Ahmad (1970, 315-320) ཡི་འགྲེལ་བཤད་ལྟར་ན།
 1696-1697ལོའི་བར་དུ་ཉི་མ་མང་(尼嘛唐) གི་ཞབས་དུང་ཞིག་ལྟ་སའི་སྤྱིད་གཞུང་དང་གོང་མ་ཁང་ཞིའི་བར་གྱི་པོ་ཉར་བྱས། དུས་
 སྐབས་འདི་ལ། དཔོན་གནས་རྒྱུད་པ་སྤྱོད་པ་རྒྱ་མཚོ་ཡིས་གོ་གནས་འདི་ཁྱུང་ཡོད། དུས་སྐབས་འདི་ལ་ཁོང་ལོ་ན་ཅ་ཅང་བསྐྱེས་པར་གྱུར་

སྐུ་པའི་མོ་རྒྱལ་ཤིག་ཏུ་1643ལོར་མེ་ཆེན་ཆོས་རྒྱལ་མཆོག་གིས་མེན་ཞིག་གི་ཤོ་གནས་ཏུ་འཕའ་འདུག་ཅེས་འཁོད་
འདུག་ཏུ།

"(Bogda Sechen) Qaghanསྐུ་དངོས་སྤྱུ་ཕེབས་ཏེ་སྐུ་ཚབ་ལ་མངལ་ཞིང་གྲུས་ལྷག་ལུལ།
 དེ་ནས་ཁོང་གི་རྒྱལ་ས་མོ་ཁུ་ཏིན་ལ་སྐྱེལ་མ་བྱས། དེ་གར་llaghughsan khutughtuཁོང་གི་བླ་མ་མཐོ་
 འོས་སྤྱུ་བཀྲུང་།"¹

1644ཁོར་ཆེན་རྒྱལ་རབས་ཀྱིས་པདྨ་ལེའི་བཟུང་ཡོད་དུས། བོད་ཀྱི་ལོ་རྒྱུས་ཡིག་ཆ་
 ཞིག་ལྟར་ན། "རྒྱལ་སྤོང་པདྨ་ལོ་ཤོད་པའི་ཕྱི་ཕྱིས། ཁོར་མས་ཁོར་རྒྱུད་གཤི་མཆོད་དཔོན་དུ་བཀུར།"²
 ལོ་གནས་པདྨ་ལུ་བཟུལ་པའི་པེ་ཅིང་དུ་ཁོར་ལ་ཆེད་དུ་བཞེངས་པའི་རྩ་ཁང་གཉིས་དང་། ཁོར་གྱི་བྱིམ་མི་ལ་
 ལ་ཆོད་པའི་དཔོན་པ་ལོ་དང་དེའི་རྩ་རྩེ་བཅས་ལས་གསལ་ཁོར་ཤེས་³

སེ་ཆེད་ཆོས་རྒྱལ་ཆེད་དུ་བཞེངས་པའི་སྤྱ་ཁང་གཉིས་ནི་ད་ལྟ་པེ་ཅིང་གི་ཁྱེད་གྱི་ཤོད་བརྒྱད་ནང་
བསྟན་གྱི་བར་རྟེན་གཙོ་བོའི་གསལ་གྱི་གཉིས་ཡིན་ཏེ། དང་པོ་ནི་མཆོད་རྟེན་དཀར་པོ་(白塔)ཡིན། དེའི་འདབས་
ན་ཡོང་ཨཀར་དགོན་པ་(永安寺)ཆགས་ཡོད་པ་དེ་པེ་ཅིང་གི་ཕོ་བྲང་གི་ནང་ལོགས་སུ་ཡོད་པ་དང་། ད་ལྟ་པེ་ལུ་ཉེ་
(北海)ལྷི་ལྷིང་གི་ཁོངས་སུ་གནོགས། གཉིས་པ་ནི་གཤེར་ཁང་(黄寺)ནི་རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཕྱེད་ལྔ་པ་དང་བརྟུ་
གསུམ་པ་མཆོག་པེ་ཅིང་ལ་ཕེབས་དུས་བཞུགས་གནས་ཡིན་ལ། པཌ་ཆེན་སྐུ་ཕྱེད་དུག་པའི་ཆོས་མཁའ་མའི་
བཞུགས་གནས་སུ་འདྲུག་།

བདེན་པོར་སྒྲིམ་ཁའི་ཉིང་གི་བྱང་ཕྱག་སུ་ཆགས་ཡོད་པ། ད་ལྟ་རྒྱང་གོ་བོད་བརྒྱུད་མཐོ་རིམ་
ནང་བསྟན་ཐོབ་སྒྲིང་(中国藏语系高级佛学院)ཡོད་པ་དེ་ནི་ཤར་ཆེན་སྐྱེད་པའུ་བ་མཚོག་གིས་
1987ལོར་བཙུགས།

¹ Schmidt (1961 [1829], 289-290; Ssanang Ssetsen [Sagang Sečen] (1990 [1662], 184-1855; Ahmad (1970, 121, 159).

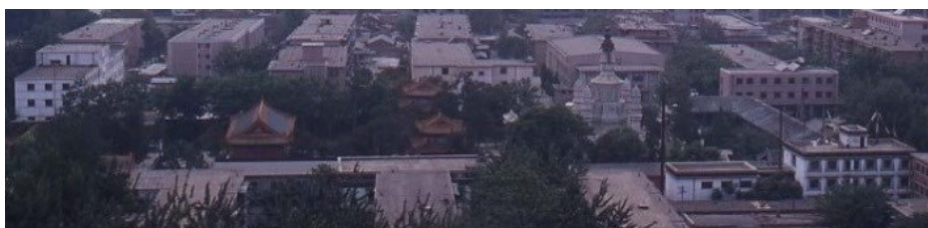
² གཤམ་མེད་ཞུས་ཏུ་དཀོན་མཆོག་པལ་ལྷན་པ་རབ་རྒྱལ་(1982 [1865], 180) ཁོང་དང་ཆིན་སྲིད་གཞུང་གི་མ་གྲུབ་བར་དུ་ཡོད་པའི་མཐེལ་མ་དེ་1648མོ་ར་ཡང་གིས་ཡོད་དེ། "བསང་ཡུ་དང་རབ་འཇམ་ལ། ད་དུང་དེ་ལས་གཞན་གླུ་མ་ཉི་ཤུ་ཙམ་ལྷག་ རེ་ལུ་(ལྷག་དཀོན་པ་ཅི་དེ་ལྷའི་བཀའ་མ་ཤོག་རྫོང་དུ་ཡོད།)ནས་མེའ་ས་སྐབས་" Deng (2003, 16).

3 དེམེལ་པ་འདི་དཔལ་ཅི་ཤོད་མའི་འབྲུག་པ་འག་གི་སྤྱད་དུ་(ཆེ་)ཆགས་ཡོད། དེམེལ་པ་འདིའི་གྲ་བ་ཆེན་གསལ་བཤད་པ་ལྟར་ན། མིང་པེ་ བེ་ཆུ་ཡིས་གི་ཡིས་ལ་ཤུ་ 皇་གོང་མ་ཆེས་པའི་ཡི་གེའི་བྱིངས་(王)ཡི་གོང་མེ་ཡི་གེའི་བྱིངས་པས་སྤོང་པ་ཤོད། དེ་པས་གོང་མ་ཕྱི་ན་ཀྱི་ཡིས་ དེམེལ་པ་འདི་ལ་རོགས་རམ་མཛད་དེ། ཁོང་གིས་དེམེལ་པ་འདི་ལ་བསྐྱེ་མཛོད་བྱས་ཡོད་པ་དེ་མཚོན་གྲག།

པར་རིས་ཉེར་ལྟ་དང་ཉེར་བྱས་པ། དེ་ལྟར་སྤྱི་གླིང་གི་མཆོད་རྟེན་དཀར་པོ་དེའི་འདབས་གྱི་ཡོང་ཨན་དགོན་
པ(2006)།

པར་རིས་ཉེར་བྱས་པ། གསེར་ཁང་གི་བཟོ་བཞུགས་དང་པུ་ཆེན་སྤྱི་མཐུན་མཆོད་རྟེན(1994)།

པར་རིས་ཉེར་བརྒྱད་པ། གསར་བཞེངས་བྱས་མ་ཐག་པའི་བུ་ཆེའི་དགོན་པའི་མགོན་ཁང་།

ཨ་མདོའི་དགོན་པ་འདི་ལ་རྒྱབ་སྐྱོར་ཐོབ་དོན་གོང་མ་རྟོན་གྱི་ 顺治 ཡིས་སེ་ཆེན་ཆོས་རྒྱལ་ཁབ་ཀྱི་དབུ་
 ལྷའི་(灌顶国师)ཆེ་ལོ་དང་། གོང་མ་ནས་བཞེངས་པའི་དགེ་སྤྲེལ་དགོན་པ་(敕建弘善寺)ཞེས་ཅི་པན་
 བརྒྱས་རིས་ཅན་ཞིག་དང་། གོང་མ་རྟོན་གྱི་ཡིས་ཁོང་གི་ན་བཟའ་འགའ། བྱམ་ཕྱེད་བཅས་དགོན་པ་ལ་གནད་བར་
 འབྲེལ་བ་ཆེན་པོ་ཡོད།¹ གོང་ནས་སྤྱེད་བ་བཞེན་1695ལོར་གོང་མ་ཁང་ཞེ་ནས་ཀྱང་ཅི་པན་བརྒྱས་རིས་ཅན་ཞིག་
 གསར་དུ་བཞེངས་པ་འཇམ་བསྐྱར་བཞེངས་བྱས་པའི་དགོན་པའི་འདུ་ཁང་གི་སྐོར་ལྷེད་ལ་ཕུལ། 1715ལོར་དགོན་པ་
 འདིས་སྤར་བཞེན་ཆེན་སྲིད་གཞུང་གི་ཕོ་བྲང་ལ་རྩས་པ་གལ་ཆེན་ཐོན་གྱིན་ཡོད་དེ། སྐབས་དེར། གོང་མ་ཁང་ཞེ་
 ཡིས་ལོ་ན་བཞེན་པའི་རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཕྱེད་བདུན་པ་ཉོང་རྩན་(红山)² དགོན་པར་གདན་འདྲན་ཞུས་ཏེ་རྩ་ས་
 བདག་གིར་བཟུང་པའི་རྩ་བཟང་ཉར་གྱི་གཞོད་འཆེ་ལས་སེལ་ཞིང་རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཕྱེད་བདུན་པའི་གོ་གནས་བརྟན་
 སྤང་བྱས། རྩེས་སུ་སྐབས་དེའི་ཆེན་སྲིད་གཞུང་གི་འཆིང་རྒྱལ་སྤོལ་བའི་མཆོ་སྤྲོན་པོའི་སྤོལ་པོ་དག་གིས་གོས་
 གཞི་བརྟན་པ་ལྟར། ལོ་ན་གཞོན་པའི་རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཕྱེད་དགོན་ལ་མངགས་པ་དང་རྩ་སྤྱང་ནན་མོ་བྱས།³

¹ 蒲文成 (1990, 27).

² དགོན་པ་དང་པོ་དེ་རི་བོ་དམར་པོ་(红石山)ཡི་འགམ་དུ་བཞེངས། (蒲文成 1990, 27).

³ Petech (1950, 18)དང་། 圣祖实录 (ch. 263, ff. 4b-5b)། ལྷུང་སྐུ་རྩལ་བའི་དོན་ཡི་1759རྒྱལ་དབང་སྐུ་ཕྱེད་
 བདུན་པའི་རྩམ་ཐར་(f 24b)ལས་དྲངས།

དགོན་པ་འདིའི་ལྷ་ལྷེ་ཡི་རྒྱལ་སྤྱོད་དང་དགོན་པ་འདིས་གནས་དེ་ལ་ཐེབས་པའི་ཤྱགས་སྤྱོན་ལ་ཆ་
 མཚན་ན། ཆེན་སྲིད་གཞུང་གི་ཕོ་བྲང་གིས་དགོན་པར་མོ་རེར་དངུལ་སྤང་500རེ་སྤྱིན་བཞིན་ཡོད་པ་ལས་གཞན།
 པེ་(白) ཁྱིམ་རྒྱུད་ཀྱི་ལག་ལོག་གི་དགོན་པ་འདི་ལ་དམིགས་གསལ་གྱི་ཆོས་སྲིད་རྒྱུད་འབྲེལ་གྱི་དབང་ཆ་བྱིན་ཏེ་
 གཞི་རྒྱ་ཆེ་བའི་ས་ཁུལ་ལ་དབང་བསྐྱར་བྱས།¹ དཔེར་ན། ཆེན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་སྐབས་སུ། དགོན་པ་འདི་ལ་དབྱུ་
 ཁུལ་འཇལ་དགོས་པའི་བསང་རྩས་འབྲུ་རིགས་འདེབས་སའི་ས་ཁེང་(香粮地) ལྷ་ལྷེ་7,200ཙམ་ཡོད། གཙོ་བོ་
 ད་ལྟའི་བཀའ་མ་ལོག་རྫོང་གི་བྱང་གི་ལྷེ་བར་གནས་པའི་ལུང་པའི་སྟོད་ལྷོགས་ལ་དབང་བསྐྱར་བཞིན་ཡོད། ཐོན་
 ཁུངས་འདི་དག་ལ་བརྟེན་ནས་དགོན་པ་ས་མཚན་ཉིད་གྲ་ཆང་བཞི་འཇུགས་སྐབས་བྱུང་ལ། གྲ་པ་500ཙམ་ལ་
 འཕེལ། རྟོ་ཤོར་(道光, 1821-1851) རྒྱལ་སྲིད་ཀྱི་རིང་ལ་གྲ་པ་200ཙམ་འདུག² ཡིན་ནའང་། རྒྱ་རབས་
 བཅུ་དགུ་བའི་མཇུག་ཏུ་རྟོས་རིགས་ཁག་གི་འབངས་ཀྱི་དུས་སུ་དགོན་པ་འདིར་གཏོར་བཞག་བྱེད་ས་
 གཉིས་ལ་ཐེབས། 1895མོའི་མོ་མཇུག་ཏུ་དགོན་པ་འདི་ལུང་པའི་སྟོད་དུ་བསྐྱར་བཞེངས་མཛད། 1932མོར་
 འདིར་དགེ་འདུན་པ་བཞི་བཅུ་ཙམ་འདུག དེ་ལྟ་ནའང་། རྒྱ་རབས་བཅུ་དགུ་པའི་མོ་རབས་ལྔ་བཅུ་བའི་ནང་གི་
 ཞིབ་འཇུག་ལྟར་ན་དགོན་པ་འདིར་དགོན་ལག་གམ་རི་ཁྲོད་པའི་དབེན་གནས་བདུན་ཙམ་འདུག་པ་དང་། གཞན་
 དགོན་ལག་གཉིས་ཡོད་པ་ད་ལྟའི་དཔལ་ལུང་རྫོང་གི་མངའ་ཁོངས་སུ་ཡོད་(ཞོལ་ནས་སྤྱོད་ཡོད།) ། འདི་ཡིས་
 དགོན་པ་གསར་བ་དེ་ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་ཀྱི་ཉག་ག་དང་ཐག་ཉེ་སར་བསྐྱར་བཞེངས་མཛད་དགོས་པའི་རྒྱ་མཚན་
 རྩེད་ཙམ་རྟོགས་སྤྱུ། ལྷ་ལྷེ་འདི་དག་ནི་ད་ལྟའི་གཞུང་ལམ་ལས་སྤོར་རྒྱུ་ཀྱི་ཆེབས་རྟེན་ལ་བརྟེན་ནས་པན་ཚུན་
 བར་འགྲོ་འོང་བྱེད་པ་དེ་ལྟབས་བདེ་བར་སྤྱང་།³

1 百家藏寺 ཞེས་པ་ནི་དགོན་པ་འདིའི་མིང་རྟོང་བ་ཞིག་ཡིན་ལ། བོད་ཡིག་གི་བརྟེན་དང་གྲིམ་ཆང་(house/family)'དང་འབྲེལ་
 ཡོད་ལ། རྒྱ་ཡིག་གི་ 家 ཞེས་པ་དང་མང་དོན་གཅིག་ཡིན། 蒲文成 1990, 27ལ་སྟོས།
 2 ལྷ་ལྷེ་དགོན་ལ་ཕལ་ཆེར་མང་གཞིའི་སྟོར་གྱི་མཚན་ཉིད་དང་རྒྱུད་པ་གྲ་ཆང་ཡོད་པ་མ་ཟད། འཚམ་བསྐྱབས་པའི་གྲ་ཆང་ཞིག་ཀྱང་ཡོད་
 པར་འདོད་དེ། དགོན་པ་དེ་གཞི་གྲ་བ་དག་གིས་བཤད་པ་ལྟར་ན་སྟོན་ཆད་དགོན་པར་འཚམ་རྩེ་བའི་ཆོག་འཁྲིལ་ཡོད་ཟེར།
 3 年治海 དང་ 白更登 (1993, 98) ། ད་ལྟའི་དགོན་པ་འདི་ནི་མཚོ་ངོས་ལས་མཐོ་ཆད་སྤྱི་2,200ཡི་གནས་སུ་ཆགས་འདུག

པར་རིས་ཉེར་དགུ་པ། བུ་ཚོའི་དགོན་/རྟོང་རྒྱན་དགོན་གྱི་དབང་འོག་ཏུ་གནས་པའི་དགོན་པའམ་རི་ཁྲོད་པའི་
པའི་གནས་བདུན།

	དུས་ ཚོད།	བོད་ཡིག་གི་མིང་།	བྱུང་ཡིག་གི་མིང་།	ཕྱི་བ།	རྫོང་།
1	1596	ཤེས་ཀྱ་དགོན།	铁家寺 ²	西果	民和(བཀའ་མ་ལོག)
2	1619	མི་ཀྱ་རྟོང་རྒྱན་དགོན།	李家红滩 (坟滩) 寺	达拉	民和(བཀའ་མ་ལོག)
3	1574	བྱ་ཁྱིའི་དགོན་པ་གྲ་ ཤེས་ཚས་སྤྱིང་།	甲吉寺	隆治	民和(བཀའ་མ་ལོག)
4	?	བུ་ཚོའི་རི་ཁྲོད།	火烧坡寺	东沟	民和(བཀའ་མ་ལོག)
5	1496	ལྷན་རྒྱ་དར་རྒྱས་རི་ ཁྲོད།	七里寺	吉鄯镇	民和(བཀའ་མ་ལོག)
6	1252	མེར་རྟིས་དགོན་ དགའ་ལྷན་ཚས་ འཕེལ་སྤྱིང་།	赛智寺 ³	金源	化隆(དཔའ་ལུང་)
7	1580	ཨ་མགོན་རི་ཁྲོད་(ཁོང་ གི་ཁོངས་སུ་ གནོད་གས།)	安关寺	除麻	化隆(དཔའ་ལུང་)

¹ ལོ་རྒྱུས་གནས་ཚུལ་ 蒲文成(1990, 27)དང་ 年治海, 白更登(1993, 98)ལ་རྒྱུ་བཅོལ་ཡོད།

² 朱永忠 ཡིས་རེའུ་མིག་འདིའི་ཅད་གོ་དགོན་པ་དང་དབུན་གནས་རི་ཁྲོད་དག་གི་བྱུང་ཡིག་གི་མིང་འདོན་སྤྱོད་བྱས་པ་ལ་ལུགས་རྩི་ཆེ་ལྟ།

³ ལྷ་རྒྱལ་གྱིས་ 赛智寺, 安关寺, 除麻 བཅས་ལ་བྱུང་ཡིག་གི་མིང་གི་དག་ཆ་ལུལ་བ་ལ་ལུགས་རྩི་ཆེ་ལྟ།

མེར་དྲིས་དགོན་དགའ་ལྷན་ཆོས་འཕེལ་སྤྱི་དག 赛支寺

པར་རིས་སྤུལ་བཅུ་པ། མེར་དྲིས་དགོན་པའི་ཁ་ནི་སྤྱི་ལས་འགའ་ཡི་མཚམས་ན་གནས་པའི་བཀའ་མ་ལོག་རྫོང་གི་
 རྩུགས་སུ་འཁོར་ཡོད། དེར་རབས་ཀྱི་དུས་ཚོད་འཁོར་ལོ་ཆེན་པོ་ཞིག་ལྷན་བྲུང་(དུས་འཁོར་ལྷན་མའི་རྫོང་ཤག་)གི་སྤྱི་
 རྫོང་ཡོད།

ཙོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་ཀྱི་རྫོང་སྤྱི་བུ་རྫོང་དགོན་པའི་དགོན་ལག་ཞིག་སྤྱོད་ན། ང་ཆོས་ས་དབྱིབས་ཀྱི་དོས་
 ནས་བཤད་ན་ཉེན་ཁ་ཆེ་བ་ནི་རྫོང་མའི་དུས་ལས་ད་ལྟའི་དུས་ཡིན་པ་ཡང་བསྐྱར་གསལ་བོར་ཤེས་ཐུབ་སྟེ། གྲག་
 ཀྱི་གི་ལམ་འཕྲང་དུ་དཀའ་སྟུག་ཆེ་བའི་གནས་རྒྱུ་ཏེ་ས་ཉུལ་བ་དང་། གྲང་རར་ཆེ་བ། ཆབ་རོམ་བཞུ་བ། དག་
 རྫོང་གཡུག་པ་སོགས་ལ་གདོང་གཏོད་པར་སྤྱེལ་འདྲེན་རྒྱ་དང་འཁོར་བཟང་ཤོས་ཤིག་དང་དེ་ལ་དུས་རྒྱུན་གྱི་ཞིག་
 གསོ་སོགས་མ་ཁོ། ཡིན་ནའང་རྫོང་མའི་དུས་སུ་རྒྱ་དང་ཐང་རམ་རྩ་ལ་བརྟེན་ནས་བསྐོད་པ་ཡིས་དགོན་པ་འདི་དག་གི་
 ལམ་ཐག་རྩེ་ཉེ་དུ་བཏང་ཡོད། སྤྱི་4,000ཙམ་ཡོད་པའི་རི་རྒྱུད་ལས་བརྒལ་ན་བར་ཐག་ལ་སྤྱི་ལེ་བཙུ་ཙམ་མ་
 གཏོགས་མེད། ཡིན་ནའང་། དགོན་པ་དག་གི་བར་ཐག་སྤྱི་ལེ་བརྒྱ་ལས་ལྷག་ལས་བརྒལ་ཡོད་པའི་ད་ལྟའི་གཞུང་
 ལམ་ཐོག་ནས་རྒྱ་དང་རང་སེར་དྲིས་དགོན་པར་བྱེད་དུས། དགོང་ལོ་བརྒྱུད་ཅུ་གྲག་ཅིག་ཙམ་གྱི་ཨ་ལག་གསེར་ཁ་
 (日古，百日活佛)ཡིས་དུས་འཁོར་ཆོ་ག་བསྐྱབས་ཆར་མ་ཐག་རེད། དས་ཟེགས་མ་རྒྱུ་ཆ་བྱས་ཤིང་
 འཕྲེད་ལ་སྤྱི་གཉིས་ཙམ་ཡོད་པའི་དཀྱིལ་འཁོར་ཞིག་བཞེངས་ཡོད་པ་མཐོང་། ལྷ་མས་ཆོ་ག་ཡི་ཆས་གོས་མཚབས་
 ཡོད་པའི་པར་འགའ་ལག་སོན་བྱུང་།

པར་རིས་སོ་གཅིག་པ། ཨ་ལག་གསེར་ཁས་ཆས་གོས་མནའས་ཡོད་པ།

པར་རིས་སོ་གཉིས་པ། དགྲིལ་འཁོར། 2006ལོའི་དབྱར་ཁ།

ཐེངས་འདིའི་ཆོ་ག་ལ་དང་ལྷན་མང་ཆོག་གས་30,000ནས་40,000ཙམ་ཞུགས་ཡོད་ཟེར་མོད། རྫོན་ཆད་ཀྱི་
 ཉམས་སྦྱང་དག་དང་བསྐྱར་ན། གངས་འཁོར་འདི་ལྟ་བུ་ནི་ལྷ་བ་བཅུ་འབྱུང་གིས་རྫོག་འདོགས་བྱས་ཡོད་པ་འདྲ།
 ལྷལ་དུ་གནས་པའི་རི་ངོས་ཀྱི་གཞིས་སྒར་དག་དང་གད་སྐྱེགས་ཀྱི་མང་ཉུང་ལ་བལྟས་ན། ཕལ་ཆེར་མི་
 4,000ཙམ་ཆོ་ག་འདིར་ཞུགས་ཡོད་པར་འདོད། དགོན་པ་འདི་ནི་གོང་དུ་བྲལ་བའི་དགེ་ལུགས་དགོན་དང་འདྲ་

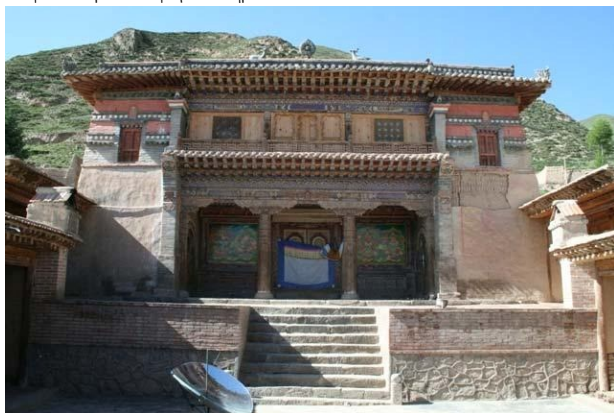
བར། 1667ལོར་མ་ཅི་བ་སྐྱེའོང་དང་པོས་བཞེངས།¹ བུ་ཚོའི་དགོན་པའི་མེར་གཤམ་ཆོས་རྒྱལ་སྐུ་མ་ཅི་བ་
གདན་དྲངས་རྒྱུ། དགོན་པ་འདི་ནི་དགེ་ལྷན་དགོན་པ་དང་འབྲུ་བར་1677ལོར་བཞེངས་པར་ཡང་བཤད། ལོ་
རྒྱུས་ཀྱི་འབྲེལ་བ་འདི་ཡི་དབང་གིས། དགོན་པ་འདི་ནི་བུ་ཚོའི་དགོན་པའི་ཁོངས་སུ་གཏོགས་ཤིང་མིང་ལ་བུ་ཚོའི་
དགོན་པའི་བུ་དགོན་དུ་འབོད། རོན་འདི་ཡིས་དགེ་ལྷན་དགོན་པ་ནི་བུ་ཚོའི་དགོན་པའི་ཁོངས་སུ་འདུས་ཐྱོང་བར་
སྟོན་ཐུབ་པ་སྟེ། དགོན་པ་འདི་ཡང་སྟོན་ཆད་སྐུ་མ་ཅི་བས་བཞེངས། དེ་བས། རི་རྒྱུད་ཀྱི་བྱང་པོས་སུ་ཆགས་
པའི་དགོན་འདི་ཡིས་སྟོན་ཆད་ཅོང་པའི་རི་རྒྱུད་པོས་གཉིས་ཀྱི་ཤར་ཕྱོགས་ཀྱི་རི་ལུང་ལ་དབང་བསྐྱར་ཐྱོང་ཡོད་
པར་སྟུག། དུས་རབས་བཅུ་དྲུག་པའི་ལོ་རབས་བཞི་བཅུ་པའི་ནང་བུ་ཚོའི་དགོན་པར་གཏོར་བཤེག་ཐབས་པ་ནས་
བཟུང་མེར་བྲིས་དགོན་པ་ནི་རང་རྒྱ་ཐུབ་པ་ཅན་དུ་གྱུར། དགོན་པ་གཉིས་ཀྱི་བར་དུ་གཞུང་འབྲེལ་མ་ཡིན་པའི་
འབྲེལ་བ་རྒྱུན་བཞིན་བྱས་ཡོད།

རང་གི་མ་དགོན་སྟེ་མེར་བྲིས་དགོན་པ་དང་ཐག་ཉེ་ཞིང་ཐུབ་ཕྱོགས་སུ་ལུང་བ་འགའ་བཞུལ་བའི་
མཆོམས་སྐུ། ཨ་མཐོན་རི་ཁྲོད་ཆགས་ཡོད། རི་ཁྲོད་དགོན་པ་འདི་ཡང་བུ་ཚོའི་དགོན་དང་རྒྱུད་ཐག་རིང་བའི་བུ་
དགོན་ཞིག་ཡིན་ལ། ཆོན་རྒྱལ་རབས་ཀྱི་གོང་མ་ཐོང་གི་ཁྲིའོའི་དུས་མཇུག་དུ་སྐྱེའོང་བཞི་པ་སྟོ་བཟང་དར་རྒྱས་རྒྱ་
མཆོས་དགོན་པ་འདི་བཞེངས།²

¹ 谢军·关太才让(2005, 34)ལོ་སྟེ། བོད་ཀྱི་ནང་བསྐྱར་དཔེ་ཆོགས་ལྟེ་གནས་ཀྱི་འཇུག་ཞུགས་P6449ལས་མཆོན་མིང་འདི་
དང་ལ་མཚུ་གྱི་བ་སྟོ་བཟང་འོད་ཟེར་ཞེས་པ་འཁོད་འདུག མིང་གཞན་ལ་པུ་ཁུའུ་(Ba zhou/ Baijia)སྟེ་མ་དང་འཇུག་དབྱངས་ཆོས་
རྒྱུ་ཡང་འབོད་པ་དེ་ནི་སྟོ་བཟང་འོད་ཟེར་ 罗桑鄂色 སྐྱེའོང་དང་པོ་དང་གཅིག་མཚུངས་སུ་གྲུབ་འདུག (蒲文成 1990,
108-109ལོ་སྟེ།) 蒲文成 ཡིས་མ་ཅི་བའི་སྐྱེའོང་རྒྱུས་མ་དག་རེ་འཁོད་ཀྱིས་འདུག སྐུ་མ་ཅི་བས་བུ་ཚོའི་དགོན་ཀྱི་སྟེ་ཕྱོགས་
སུ་ཆེ་ལོ་དགོན་པ་ 七里寺 བཞེངས་ཞེས་ལག། ལེ་དབར་བདུན་ 七里 ནང་གི་རྒྱ་མི་ཡོད་དོ་ཅོག་ནི་དགོན་སྟེ་དེ་ཡི་དང་ལྷན་པ་ཡིན་པ་
(蒲文成 1990, 29)ལོ་སྟེ། སྐུ་མ་འདི་ནི་གོང་ཏོང་ 贡东 ནས་ལེབས་པར་སྟོ་མ་འདུག དུ་ལམ་གྱིས་ཁྲ་སྟེ་དུ་ཆོགས་
<http://www.51ditu.com>སྟེང་ནས་འཆོལ་ཐུབ་ཅིང་མིང་འདི་དང་འབྲེལ་བའི་བོད་ཡུལ་གྱི་ས་ཆ་ཡོད་དོ་ཅོག་ནི་ཁམས་ཕྱོགས་
ཀྱི་རི་བོ་དག་དང་འབྲེལ་འདུག བུ་ཚོའི་དགོན་པའི་གྲུབ་ཞིག་ལྟར་ན། ས་ཆེན་ཆོས་རྒྱལ་མིང་གཞན་ལ་མེར་གཤམ་(མིག་སྐད་དུ་སྟོ་གོས་
ཅན)ཆོས་རྒྱལ་ཞེས་ཀྱང་འབོད་པ་དེ་ནི་རྟོན་གྱི་འོད་ཟེར་མས་བསྐུལ་བ་ཞིག་རེད། རྒྱུ་མིང་འདི་དང་གཅིག་མཚུངས་ཡིན་པའི་སྐུ་མ་སྐུའི་
སྐྱེའོང་ཞིག་ས་ཆ་གཞན་ཞིག་ནས་ཀྱང་བྱུང་ཡོད་པ་འདྲ།

² 谢军·关太才让 (2005, 35)ལོ་སྟེ། (འདིར་Françoise Robinཡིས་བཞེངས་པ་པོ་དང་རྒྱ་ཆོས་ཀྱི་སྟོར་མ་གསོད་
བྱས་པ་ལ་ཐུགས་རྒྱུ་ཆེ་ཞུ།)

པར་རིས་སྤྲུམ་ཅུ་མོ་གསུམ་པ། ཨ་མགོན་རིཁྱོད།

པར་རིས་སྤྲུམ་ཅུ་མོ་བཞེ་དང་མོ་ལྷ་པ། ཨ་མགོན་རིཁྱོད། བར་བྱམས་ཀྱི་ཀ་བ་གཙོ་བོའི་སྤྱིང་གི་བཀྲ་ཤིས་མཆོན་
རྟགས།

དུས་རབས་བཅུ་དྲུག་གི་མཚུགས་པའི་དབུ་ཕྱོད་འདི་ལོ་སྔ་དཔར་སྐྱེས་བྱས་ཡོད་པའི་ལོ་རྒྱུས་རྒྱུ་ཆ་ཉ་ཅད་དགོན། དེ་བཟེང་རྒྱུ་མཚོ་འཛིན་དུ་འདི་ལོ་སྔ་དཔར་ཡོད་པ་དང་། གཞན་1990དང་1993ལོའི་ཨ་མདོའི་དགོན་སྡེ་སྔ་དཔར་གྱི་ཞབ་འཇུག་དག་ལས་དགོན་པ་འདི་ནི་1958ལོར་རྩ་བ་ནས་གཏོར་བཞུག་བྱས་ཞེས་འཁོད་ཡོད།¹ ཡིན་ནའང་། གནས་དེའི་གྲུ་པ་ཞིག་གི་གསལ་བཤད་དང་། ང་རང་ཉིད་ཀྱིས་རྟོགས་ཞིབ་བྱས་པ་ལྟར་ན། ཨ་མཐའ་ཡང་དགོན་པ་འདིའི་བཟོ་བཤའ་ཀྱི་ཆ་ཤས་གཙོ་བོ་སྟེ། བཞོས་རིས་ཅན་གྱི་ག་བ་དག་1958ལོའི་དོན་རྒྱུ་དང་རིག་གསར་ལས་འགུལ་(1966-1976)བརྒྱུད་མཐར་ད་ལྟ་ཡང་མཐོང་རྒྱུ་འདུག།

མཚུགས་ཕྱོད་ཀྱི་སྒྲིག་པ་

ཅོང་ཁའི་རི་རྒྱུད་སྟོ་ཕྱོགས་ཀྱི་དགོན་སྡེ་དག་དང་བསྐྱར་ན་བྱུང་ངོས་ཀྱི་དགོན་སྡེ་རྒྱ་པ་ཐེ་ཉུང་དུ་ཕྱིན་ཡོད་པ་མང་གཞིའི་འཇུགས་སྐྱེད་ཡང་རྩེ་སྐུ་ལུས་ཡོད། དེ་ལྟ་ནའང་། ལེན་རྒྱ་ཐེ་དགོན་པ་ནི་དམིགས་གསལ་གྱིས་གཞི་རྒྱ་ཅུང་ཆེ་བའི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྐྱར་གྱི་ལྟ་སྡེ་དཔག་ལས་ལོགས་སྐུ་གནས་ཏེ་ཡོན་གར་བར་ཆགས་ཡོད། དགོན་སྡེ་གཞན་དག་གིས་དོན་དངོས་ཀྱི་བསྐྱར་གསོའི་རྣམ་པ་མངོན་ཡོད་མོད། ཐང་རིང་དང་བུ་ཐོང་འཛིན་དགོན་པར་མཚོན་ན་ལུས་དུ་བྱུང་བའི་མཚན་ཉིད་ཀྱི་ཆ་དང་བསྐྱར་འཇུགས་བྱས་ཏེ་འཕེལ་རྒྱས་སྐུ་གཏོར་བ་ནི་དགའ་བའི་ཆོད་དུ་གནས། དེ་བས་ངོས་པར་སྐྱེ་འབྱས་དགོན་པར་དུ་སྒྲོབ་གཉེར་ལ་འགོ་བཅའ་ཡང་ན་དེ་ནས་བླ་མ་ཚུར་ལྷད་གོས། ཡིན་ནའང་། ལུས་དེའི་ལྟ་སྡེ་སོ་སོར་མཚོན་ན་དགོན་སྡེ་འདི་དག་ནི་རིག་གནས་དང་ཆོས་ལུགས་ཀྱི་སྟེ་བ་གཙོ་བོ་རུ་གྱུར་ཡོད་དེ། དཔེར་ན། རྩོ་ཕྱོགས་ཀྱི་དགེ་ལུག་དགོན་པ་དང་། བྱང་ཕྱོགས་ཀྱི་རྩི་ཆ་དགོན་པས་དང་རབས་ཀྱི་ནང་བའི་སྒྲོབ་གསོའི་ཁོར་ལུག་ཁྲོད་དེ་བས་ཁེངས་ཏེ་འཕེལ་རྒྱས་ལ་འགོ་བཞེས་པའི་བོད་ཀྱི་མཐོ་རིམ་སྒྲོབ་གསོའི་སྟེ་བ་ཞིག་ཏུ་ཆགས་འདུག།

ཞིབ་པ་ཅན་གྱི་ཉམས་ཞིབ་འདིའི་སྟེང་ཆེས་མཚུགས་མཐའི་རྟོགས་ཞིབ་ཀྱི་སྒྲིག་ཆོག་བཞི་མདོར་དེལ་ན། དང་པོ། དགོན་སྡེ་གཙོ་བོ་འདི་དག་གི་གནས་ལུས་དག་ད་ལྟ་བོད་ཀྱི་ས་ཆར་ཕལ་ཆེར་ངོས་འཛིན་མི་བྱེད་པ་རེད། རྒྱུ་མཚན་ནི་ས་ཆ་འདི་དག་ནི་གྲུང་གོའི་རྒྱལ་ནང་ལྟར་ན་བོད་རང་སྤྱོད་གི་ས་ཁུལ་ལ་ངོས་མི་འཛིན་ཞིང་། རྒྱལ་སྤྱིའི་ལྟར་ན་འབད་དེ་བཞེན་དུ་གནས། བོད་ཀྱི་ཤེས་ཡོན་པས་ས་ཆ་འདི་དག་བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་གི་ས་ཁུལ་ནང་དུ་འདུ་བར་བྱས་ཏེ་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཆེ་ཤོས་ཀྱི་ཁོངས་གཏོགས་སུ་ངོས་འཛིན་བྱེད་མི་ཆོད་མོད། དོན་དངོས་སྟེང་། ས་ཁུལ་འདི་དག་བོད་ཀྱི་རིག་གནས་ཀྱི་གྲུབ་ཆ་གཙོ་བོ་ཞིག་ཏུ་ངོས་འཛིན་བྱས་མེད། གཉིས་པ། དགོན་གནས་འདི་དག་གི་

¹ 蒲文成(1990, 108)དང་། 年治海 ངང་ འཇམ་མེད་(1993, 72)ལ་སྟོན། ད་ལྟའི་ཆར་དགོན་སྡེ་འདི་ནི་རྩི་ཆ་དང་བླ་མང་དགོན་ལ་འབྲེལ་བ་ཡོད།

བསྐྱར་གསལ་ལྟུང་པ་ནི་ཉ་ཅང་མཁྱེས་པ། གསུམ་པ། ངཙམ་དགོན་པ་འདི་དག་དང་དེའི་ལྷ་སྡེ་དག་ལ་རྒྱུས་ལོན་
བྱས་པ་ཉ་ཅང་ཉུང་། མཇུག་ཏུ་བོད་ཀྱི་མཐའ་མཚམས་སུ་གནས་པའི་དགོན་སྡེ་འདི་དག་ནི། བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་
ལ་མཚན་ན་མཐའ་མཚམས་མ་ཡིན་ཏེ། དོན་དངོས་སུ་ཨ་ཤེ་ཡ་གླིང་གི་ནང་བསྟན་གོང་བུར་སྐྱེས་བྱེད་ཀྱི་སློབ་གསོ་
དང་ཆབ་སྲིད་ཀྱི་སློབ་མཁེད།

བོད་ཡིག་གི་རྩར་ལྟོང་རྒྱ་ཆ།

ཀྲུང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་ཞིབ་འཇུག་སྡེ་གནས་ཀྱི་ཚོས་ལུགས་ལོ་རྒྱུས་ཞིབ་འཇུག་སོའི་དང་ཀྲུང་གོ་བོད་བརྒྱུད་
ནང་བསྟན་མཐོ་རིམ་སློབ་གླིང་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་ཞིབ་འཇུག་ཁང་། ཟླ་བྲམ་ཞིང་ཆེན་དཀར་
མངོས་ཁུལ་ཚོས་ལུགས་ཅུལ། 1995 རང་སྐྱོང་ལྷན་དཀར་མངོས་ཁུལ་གྱི་དགོན་སྡེ་སོའི་ལོ་རྒྱུས་
གསལ་བར་བཤད་པ་ནང་བསྟན་གསལ་བའི་མེ་ལོང་ཞེས་བྱ་བ་བཞུགས་སོ། བཅ་པོ་གསུམ་པ། ལྷ་ས།
ཀྲུང་གོའི་བོད་ཀྱི་ཤེས་རིག་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་།

གོ་ལུལ་གྲགས་པ་འབྲུང་གནས་དང་རྒྱལ་བ་སློབ་བཟང་མཁས་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ་(ཙོ་མ་སྤྲིག)། 1992 གངས་ཅན་མཁས་
གྲུབ་རིམ་ཕྱོག་མེད་མངོན་ལན་ཀྲུལ། ཀན་སུལུ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་།

བཤད་རྒྱུབ་རྒྱ་མཚོ། 1995 རྟོ་ཆ་དགོན་པའི་གདན་རབས། ཟླ་བྲམ་ཞིང་ཆེན་མཚོ་སྤྲིམ་མི་རིགས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་།

གཤམ་རྟོག་སློབ་བཟང་མཁས་གྲུབ་རྒྱ་མཚོ། 1982 [1881] ལྷ་འབྲུམ་གདན་རབས། ཟླ་བྲམ་ཞིང་ཆེན་མཚོ་སྤྲིམ་མི་རིགས་
དཔེ་སྐྱུན་ཁང་།

གྲགས་པ་རྒྱ་མཚོ། 1990 རྟོ་ཆ་དགོན་པའི་གདན་རབས་འདི་རྒྱ་མཚོ་འཛིན་པར། ཟླ་བྲམ་ཞིང་ཆེན་མཚོ་སྤྲིམ་མི་རིགས་
དཔེ་སྐྱུན་ཁང་།

དྲུང་དཀར་སློབ་བཟང་འཕྱིན་ལས། 2002 མཁས་དབང་དྲུང་དཀར་སློབ་བཟང་འཕྱིན་ལས་མཚོ་གཉིས་མངོན་
པའི་བོད་རིག་པའི་ཆོག་མཛད་ཆེན་མོ་ཤེས་བྱ་རབ་གསལ། བེ་ཅིང་། ཀྲུང་གོ་བོད་རིག་པའི་དཔེ་སྐྱུན་
ཁང་།

ལྷག་པ་ཆེ་རིང་དང་དག་དབང་ཚོས་གྲགས་(ཙོ་མ་སྤྲིག་པ)། 1990 ལྷུང་འབྲུམ་དཀར་ཆག་དཔེ་མིང་ཆ་ཆང་།
ཞུ་མེད་བསྟན་པའི་སྤྱོད་མེ་རྟེན་ཅོང་ཁ་པ་ཆེན་པོས་གཙོས་སྤྱི་ཆེན་དམ་པ་རིམ་བྱུང་གི་ལྷུང་འབྲུམ་
དཀར་ཆག་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་བསྐྱེགས་པའི་དྲི་མེད་རྒྱ་ཤེས་གཙང་མའི་མེ་ལོང་། ལྷ་ས། བོད་སྤྲེང་མི་
དམངས་དཔེ་སྐྱུན་ཁང་།

ཐག་དགོན་ཞབས་བྱུང་དགོན་མཚན་བསྟན་པ་རབ་རྒྱས། 1987 [1865] མདོ་སྟོད་ཚོས་བྱུང་(དེར་མེར་རྒྱ་
མཚོ།)/ཟི་ལིང་། མཚོ་སྟོན་མི་རིགས་དཔེ་སྟུང་ཁང་།
བོད་ཀྱི་ནང་བསྟན་དཔེ་ཚོགས་ཁྱེ་གནས། (TBRC): <http://www.tbrc.org>, 2008མེའི་
ཟླ5ཚེས་30ཉིན་ཚུར་བྲངས།
ལུན་འཛོམས་སྟོན་མེ། 2004 ནང་བདེན་ཞི་བདེ་བོད་པའི་ལེགས་སྦྱིས་པེ་ཅིང་། མི་རིགས་དཔེ་སྟུང་ཁང་།
སྡེ་ཁྲིད་མངས་རྒྱས་རྒྱ་མཚོ། 1989 [1698] དག་འཕྲོན་ཚོས་བྱུང་བྱི་བྱ་ལེར་པོ། ཚུམ་སྒྲིག་པ། རོ་རྩེ་རྒྱལ་བོ།
པེ་ཅིང་། གྲུང་མོའི་བོད་ཀྱི་མེས་རིག་དཔེ་སྟུང་ཁང་།
ས་ཁྲ། རྒྱ་ཡིག་གི་ས་ཁྲའི་བྲ་ཚོགས། <http://www.51ditu.com>, 2010མེའི་ཟླ4ཚེས15ལ་ཚུར་
བྲངས།

རྒྱ་ཡིག་གི་ཟུར་ལྟེ་རྒྱ་ཆ།

- Dangzhu Angben [Danzhu'angben] 丹珠昂奔(编辑). 1998. 历辈达赖喇嘛与班禅额尔德尼年谱(དྭ་ལའི་བླ་མ་དང་པཌ་ཆེན་ཨེར་ཏེ་ནི་སྐུ་ཕྱེད་རིམ་བྱོན་གྱི་མཛད་ཀླུ།). 北京: 中央民族大学出版社。
- 化隆回族自治县地方志编纂委员会(དཔལ་ལུང་རྟོ་ས་རིགས་རང་སྐྱོང་རྫོང་ས་ཁུལ་ལོ་རྒྱུས་ཚུལ་སྒྲིག་ལྷན་ཁྲུང་ཚོགས།). 1994. 化隆县志 (དཔལ་ལུང་རྐྱེད་རྫོང་ས་ཁུལ་ལོ་རྒྱུས།). 西安: 陕西人民出版社。
- 龚荫. 1992. 中国土司制度. 昆明: 云南民族出版社。
- 刘敏宽, 龙膺, 苏铎. 1993 [1595]. 西宁卫志(ཟི་ལིང་ས་ཁུལ་ལོ་རྒྱུས།). 西宁: 青海人民出版社
- 年治海, 白更登. 1993. 青海威传佛教寺院明鉴 (མཚོ་སྟོན་གྱི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་དགོན་སྡེ་གསལ་པའི་མེ་ལོང་།). 兰州: 甘肃民族出版社
- 蒲文成. 1990. 甘青藏传佛教寺院 (ཀན་སུའུ་དང་མཚོ་སྟོན་གྱི་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་དགོན་སྡེ།). 西宁: 青海人民出版社。
- 杨应琚. 1988 [1746] 西宁府新志. 西宁: 青海人民出版社。
- 谢军·关太才让. 2005. 青海藏传佛教寺院 (མཚོ་སྟོན་བོད་བརྒྱུད་ནང་བསྟན་གྱི་དགོན་སྡེ།). 西宁: 青海人民出版社。

དབྱིན་ཡིག་གི་ཟུར་ལྟེ་གླུ་ཆ།

- Ahmad, Zahiruddin. 1970. *Sino-Tibetan Relations in the Seventeenth Century*. V 40, *Serie Orientale Roma*. Rome: Istituto Italiano per il Medio ed Estremo Oriente.
- Childs, Geoff H. 2004. *Tibetan Diary: From Birth to Death and Beyond in a Himalayan Valley of Nepal*. Berkeley: University of California Press.
- de Nebesky-Wojtkowitz, Réne. 1996 [1956]. *Oracles and Demons of Tibet: the Cult and Iconography of the Tibetan Protective Deities*. Delhi: Book Faith India (Gravenhage: Mouton).
- Deng Ruilin. 2003. The Story and Significance of Prince Chanhua Offering Tribute to and Requesting a New Title from the Qing Court in the Early Qing Period. *China Tibetology* September (1):15-23.
- Dreyfus, George. 2003. *The Sound of Two Hands Clapping: the Education of a Tibetan Buddhist Monk*. Berkeley: University of California Press. (See also the extracts from this work, <https://bit.ly/37dfvwm>, accessed 12 January 2009.)
- _____. 2006. 'Introductory Essay' and 'An Introduction to 'Bras spungs's Colleges' www.drepung.info accessed 12 January 2009
- Fagen, P. 2010. *The Agent from A mdo: Gung ru mkha' 'gro ma, Rig 'dzin dpal mo Constructs Gendered Cultural 'Dge lugs pa' Portrait in A mdo Borderlands*. MA Thesis, Columbia University.
- Fischer, Andrew. 2005. *State Growth and Social Exclusion in Tibet: Challenges of Recent Economic Growth*. NIAS Report N° 47, Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies.

- Goldstein, Melvyn. 1989. *The Demise of the Lamaist State: A History of Modern Tibet, 1913-1951*. Berkeley University of California Press.
- Gruschke, Andreas. 2001. *The Cultural Monuments of Tibet's Outer Provinces: Amdo. Vol. 2: The Qinghai Part of Amdo*. Bangkok: White Lotus Press.
- Heller, Amy. 2003. Great Protector Deities of the Dalai Lamas in Françoise Pommaret (ed) *Lhasa in the Seventeenth Century: the Capital of the Dalai Lamas*. Leiden: Brill, 212-239.
- _____. 2005. The Protective Deities of the Dalai Lamas in Martin Brauen (ed) *The Dalai Lamas: A Visual History*. Chicago: Serindia. 81-98.
- Latse Library catalogue: follow link from Latse Library <http://www.latse.org> catalogue or <http://www.Libraryworld.net/>, both accessed 15 April 2010
- Mills, Martin A. 2003. *Identity, Ritual, and State in Tibetan Buddhism: The Foundations of Authority in Gelukpa Monasticism*. London: RoutledgeCurzon.
- Nietupski, Paul. Forthcoming. *Labrang Monastery: A Social and Political History*. Lanham, MD: Lexington Books.
- Ortner, Sherry B. 1989. *High Religion: A Cultural and political History of Sherpa Buddhism*. Princeton: Princeton University Press.
- Petech, Luciano. 1950. *China and Tibet in the Early Eighteenth Century: History of the Establishment of Chinese Protectorate in Tibet*. Leiden: Brill

- Schmidt, Isaak Jakob (trans). 1961 [1829]. *Geschichte der Ost-Mongolen und ihres Fürstenhauses (History of Eastern Mongolia and Its Princely Houses)* (translation of Ssanang Ssetsen [Sagang Sečen], Chungtaidschi. *Erdeni-yin tobi*, 1662). The Hague: Europe Printing.
- Schram, Louis. 2006 [1954-1961]. *Monguors of the Kansu-Tibetan Frontier*. New digital text, edited by C Stuart.
<https://bit.ly/36rhfBJ>, accessed 15 April 2010.
- Soothill, William Edward and Lewis Hodous. 1976 [1937]. *A Dictionary of Chinese Buddhist Terms: With Sanskrit and English Equivalents and a Sanskrit-Pali Index*. Taipei: Ch'eng Wen Publishing Company. (See also the digital version of the dictionary: <https://bit.ly/36pLKbl>, accessed 24 January 2010).
- Ssanang Ssetsen [Sagang Sečen], Igor de Rachewiltz, and John R. Krueger. 1990 [1662]. *Erdeni-yin tobi, Precious Summary: a Mongolian Chronicle of 1662*. Canberra: Faculty of Asian Studies, Australian National University.
- Thub bstan rgya mtsho, Dalai Lama XIII. 1981. *Dge 'dun bstan 'dzin rgya mtsho'i rnam thar in The collected Works of Dalai Lama XIII*. 7 vols. New Delhi: International Academy of Indian Culture. Vol. 1:421- 807.
- Tibetan and Himalayan Digital Library on-line Tibetan translation tool (J. Valby's contributions to the dictionary cited here). <http://www.thlib.org/reference/translation-tool>, accessed 30 May 2008.

Tuttle, Gray. Forthcoming. An Unknown Tradition of Chinese Conversion to Tibetan Buddhism: Chinese Incarnate Lamas and Parishioners of Tibetan Buddhist Temples in Amdo in Avrum Ehrlich (ed) *Negotiating Identity Amongst the Religious Minorities in Asia*. Lieden: Brill.

Yonten Gyatso. 1994. Le Monastère de La-mo Bde-chen dans l'Amdo (The Monastery of La-mo Bde-chen in Amdo), in Kvaerne, Per (ed), *Tibetan Studies. Proceedings of the 6th Seminar of the International Association for Tibetan Studies, Fagernes 1992*, vol. 2. Oslo: The Institute for Comparative Research in Human Culture, 981-989.

_____. ND. *Dge ldan chos 'byung gser gyi mchod sdong 'bar ba དགེ་འདུན་ཆོས་འབྱུང་གསལ་གྱི་མཆོད་སྡོང་འབར་བ།* 2 vols. Paris: Gangchen Rinpoche.¹

ངས་(ཚུམ་པ་པོ་)འདི་ནས་2006ལོར་ཁུ་ལོ་མ་སྤྱི་ཡུ་གཙུག་ལག་སློབ་ཆེན་གྱིས་གནང་བའི་དབྱར་ཁའི་ལས་གཞི་དང་སློབ་ཆེན་དེ་གའི་
 ཁོངས་གཏོགས་ལྟེ་གནས་Weatherhead East Asianལ་བཀའ་བྲིན་ཞུ་འདོད་དེ། ལས་གཞི་དའི་ནང་དུ་དཔྱད་ཚུམ་འདིའི་ནང་
 བཀོད་པའི་པར་རིས་དག་བརྒྱན་ལེན་བྱེད་དུ་པར་ཆས་གཅིག་སྤྲུས་པའི་རིན་པོ་དང་འདུལ། Weatherhead East Asian ལྟེ་
 གནས་གྱིས་ང་རང་མཆོ་སྡོན་ས་ཆར་འབྲུལ་བཞུད་སྐབས་ཀྱི་འགྲོ་སོང་མཐའ་དག་འགན་ལ་བུངས། དེ་དང་ཆགས་ཅིག་ངས་འདིར་མིང་
 སྤྲོད་མེད་པའི་བསྐྱར་ཞིབ་པ་ཞིག་དང་། Françoise Robinཡིས་བཏོན་པའི་བསམ་འཆར། དེ་མིན་ཚུམ་སྤྱི་གི་རྣམས་རམ་གནང་
 མཁན་Kevin Stuartདང་Gerald Rocheགཉིས་བཅས་ལ་བླགས་རྒྱུ་ཆེ་ཞུའོ།